

6 % českých dětí
nečte nic

03

2008
ročník 60
40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 75** _____ **Současnost a budoucnost školních knihoven v České republice** > Ludmila Čumplová
- 80** _____ **Informační a studijní centra škol a koncept zdokonalování školy** > Milena Medková
- 83** _____ **Legislativní změny a stav slovenských školních knihoven v roce 2007** > Rozália Cenigová
- 86** _____ **Školní knihovny ve Španělsku** > Dana Bjačková
- 88** _____ **Městská knihovna v Praze: projekt HISPRA a Norské fondy** > Zuzana Kopencová
- 90** _____ **JAK NA TO: Zákoník je také kniha Právní zázemí knihovníka při jednání s tzv. obtížnými uživateli** > Petra Koutná
- 92** _____ **ROZHOVOR**
Čestným hostem knižního veletrhu bude Španělsko > Olga Vašková
- 94** _____ **Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v lednu 2008** > Petra Myšková, Věra Pilecká
- 95** _____ **KRONIKA**
Za Zdeňkem Vojtkem
- 96** _____ **Kalkulátor pro vyhodnocování standardu veřejných knihovnických a informačních služeb za rok 2006** > Vladana Pillerová
- 101** _____ **Je profese knihovníka úplně zastaralá? – 3. 33 důvodů proč jsou knihovny a knihovníci stále mimořádně důležití** > William Sherman
- 102** _____ **Mahenův památník v Brně** > Jana Černá
- 103** _____ **RECENZE**
- 104** _____ **Bibliobox Herbie – komfort pro karlovarské čtenáře** > Kateřina Telínová
- 105** _____ **Z KNIHOVEN**
- 106** _____ **ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA**
- 107** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
- 108** _____ **ZE SVĚTA**
ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 15. > Jaroslav Císař

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková
Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
PaeDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma
ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.

Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 092 813

e-mail: ctenar@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu

PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha

čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,

P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,

tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,

cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 4. 3. 2008

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > School libraries in the Czech Republic today and tomorrow
Ludmila Čumplová |75
- > School information and study centres and the concept
of school improvement *Milena Medková* |80
- > Legislative changes and the state of Slovak school libraries
in 2007 *Rozália Cenigová* |83
- > School libraries in Spain *Dana Bjačková* |86
- > Prague Municipal Library: HISPRA project
and Norwegian funds *Zuzana Kopencová* |88
- > HOW TO GO ABOUT IT: Statutes are books too
– legislative support for the librarian when dealing
with “difficult” library users *Petra Koutná* |90
- > INTERVIEW: Guest of honour at the book fair will be Spain
Olga Vašková |92
- > Calculator to assess the standard of public library and
information services in 2006 *Vladana Pillerová* |96
- > Is it old-fashioned to be a librarian?
Thirty-three reasons why libraries and librarians are still
extremely important – 3 *William Sherman* |101
- > The Mahen Memorial in Brno *Jana Černá* |102
- > REVIEWS: From the last page to the flyleaf
– The History of Reading *Antonín K. K. Kudlác* |103
- > Bibliobox Herbie – a convenient facility for readers
at the Karlovy Vary Regional Library *Kateřina Telínová* |104
- > From the libraries |105
- > Regular features

AUS DEM INHALT

- > Gegenwart und Zukunft der Schulbibliotheken
in der Tschechischen Republik *Ludmila Čumplová* |75
- > Informations- und Studienzentrum der Schulen und das
Konzept der Vervollkommung von Schule *Milena Medková* |80
- > Legislative Abänderungen und der Zustand der slowakischen
Schulbibliotheken im Jahre 2007 *Rozália Cenigová* |83
- > Schulbibliotheken in Spanien *Dana Bjačková* |86
- > Stadtbibliothek in Prag: Projekt HISPRA und die
norwegischen Fonds *Zuzana Kopencová* |88
- > WIE DARAUF: Gesetzbuch ist auch ein Buch – Rechtshinterland
des Bibliothekars bei der Handlung mit sogenannten
beschwerlichen Benutzern der Bibliothek *Petra Koutná* |90
- > GESPRÄCHT: Ehrengast der Büchermesse wird Spanien
Olga Vašková |92
- > Kalkulator für Auswertung des Standards von öffentlichen und
Informationsdiensten für das Jahr 2006 *Vladana Pillerová* |96
- > Ist die Profession des Bibliothekars ganz veraltet? 33 Gründe
warum die Bibliotheken und Bibliothekare immer
außerordentlich wichtig sind – 3 *William Sherman* |101
- > Das Mahensdenkmals in Brünn *Jana Černá* |102
- > REZENSION: Von der letzten Seite zum Vorsatz
– Geschichte des Lesens *Antonín K. K. Kudlác* |103
- > Bibliobox Herbie – Komfort für die Leser der Kreisbibliothek
Karlovy Vary *Kateřina Telínová* |104
- > Aus den Bibliotheken |105
- > Regelmäßige Spalten

Milí čtenáři, údaje, které vidíte na obálce březnového Čtenáře, pocházejí ze studie čerpající z výzkumu *Jak čtou české děti* (2002). Podpora dětského čtenářství je další z prioritních oblastí, která nás napadá při celoročním zamýšlení nad současnou rolí knihoven. Vřak právě v tuto chvíli v mnohých knihovnách vrcholí přípravy na již tradiční *Noc s Andersenem*, která proběhne 28. března. Tento den je v Česku také Dnem učitelů. Myslím si, že profese knihovnická a učitelská mají mnoho společného.

Také školní prostředí má vliv na četbu dětí. I to je jeden z důvodů, proč jsme se rozhodli věnovat toto číslo Čtenáře několika příspěvků školním knihovnám. Úvodní příspěvek shrnuje celkové pojetí školních knihoven (nejen) v České republice a zabývá se jejich žádoucí přeměnou na studijní a informační centra škol. Druhý článek je zaměřen na jeden z aspektů těchto center, a to na jejich úlohu v konceptu zdokonalování školy. Připomíná důležitou skutečnost, že školní knihovny neslouží jen žákům, ale také učitelům a vedení školy.

Další téma týkající se legislativy v oblasti školních knihoven na Slovensku jsme vybrali proto, že v České republice podpora na tomto poli není dostatečná. Blok monotematických příspěvků uzavírá nahlédnutí do španělských školních knihoven. A proč právě Španělsko? Tato země bude čestným hostem veletrhu *Svět knihy Praha*, který se koná letos již v dubnu. Velmi zajímavý rozhovor s jeho ředitelkou najdete na dalších stránkách a věřím, že i vy se necháte zlákat k návštěvě.

V těchto dnech končí sběr a kontrola statistických dat z veřejných knihoven za rok 2007, která dále zpracuje Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. Jaké zajímavé informace můžete z těchto dat vyčíst, ukazuje příspěvek o kalkulátoru pro vyhodnocování standardu veřejných knihovnických a informačních služeb.

Třetí letošní číslo Čtenáře jsme se opět pokusili namíchat tak, aby si každý z vás v něm našel své. Těší nás proto i vzrůstající zájem o elektronickou verzi časopisu.

Užijte si spolu s vašimi uživateli zbytek března – měsíce Internetu, ale také Měsíce knihy, jara a v tomto roce i Velikonoc.

Lenka Šimková

✉ Krajská vědecká knihovna v Liberci a Technická univerzita Liberec zvou **26.–27. 3. 2008** na odbornou konferenci **Současnost literatury pro děti a mládež**. Program, přihlášku a další informace naleznete na <http://www.kvkli.cz/cz/akce-v-knihovne/pripravovane.php>

✉ Knihovny se mohou i letos podílet na soutěži **Magnesia Litera 2008**. Knihovny mají možnost nabízet čtenářům hlasovací lístky, hlasování přes e-mail či umístit na svůj web link na hlasovací formulář http://www.magnesia-litera.cz/index_in.php?mm=1&sm=3&ssm=1. O hlasovací lístky mohou knihovny žádat na mailové adrese: bedriska.stepanova@nkp.cz. Uzávěrka hlasování je **10. 4. 2008**.

✉ Moravská zemská knihovna v Brně a Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně pořádají **14. a 15. 4. 2008** seminář pro pracovníky veřejných a školních knihoven **Četba a její vliv na rozvoj osobnosti**. Místem konání je Zlín. Program semináře najdete na <http://www.kfbz.cz/ucebna.htm#cetba>

✉ Vzdělávací zařízení Středočeského kraje připravilo ve spolupráci s Národní pedagogickou knihovnou Komenského – Centrem pro školní knihovny dvoudílný seminář **Funkce a úloha školních knihoven v současné škole**. Termíny semináře jsou **16. 4. 2008** a **23. 4. 2008**. Více informací na: <http://www.vzsk.cz/akce/0429A20>

NEUŠLO NÁM

▶ Portál Europeana, který naleznete na adrese <http://www.europeana.eu/>, představuje miliony digitalizovaných zdrojů z evropských archivů, muzeí, knihoven a audiovizuálních sbírek. Projekt European Digital Library (Evropská digitální knihovna) začal vytvářet webový portál Europeany na podzim roku 2007, práci financovala Evropská komise.

▶ Zajímavou studii věnovanou fenoménu elektronických knih vydalo nakladatelství Springer. Studie je k dispozici na stránkách http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/eBook%20White%20Paper.pdf?SGWID=0-0-45-415198-0&teaserId=380701&CENTER_ID=282299

Současnost a budoucnost školních knihoven v České republice

Změny ve vzdělávacím procesu zasahují do všech oblastí školního vzdělávání. Mění se jeho cíle i pedagogické postupy a prostředky k jejich dosažení. V této situaci se mění rovněž pohled na funkce některých tradičních součástí školy, mezi něž patří i školní knihovny. Škola se otevírá skutečnému světu a v souvislosti s tím by se měla změnit i role školní knihovny – ze sbírky knih převážně zajišťující společnou četbu žáků na centrum zabezpečující informace pro vyučování.

Školní knihovna se stává studijním a informačním centrem školy. Je jednou z jejích odborných pracoven vybavenou knihami, časopisy, učebnicemi pro všechny ročníky, kopírkou, počítačem s elektronickým katalogem knihovny a přístupem na internet. Pracovníkem knihovny, která je žákům a učitelům k dispozici během vyučovací doby i po vyučování, je nejčastěji učitel, ale stále častěji i profesionální knihovník. Knihovna poskytuje knihovnické a informační služby nejen žákům, ale i učitelům. Je prostředím, v němž se vzdělávací působení školy přirozeným způsobem rozšiřuje za rámec učebních příležitostí poskytovaných běžnou výukou. Tím školní knihovna účinně přispívá k naplňování cílů zakotvených v rámcových vzdělávacích programech.

Význam školních knihoven je deklarován mimo jiné v Manifestu UNESCO pro školní knihovny a ve Směrnici Mezinárodní federace knihovnických asociací IFLA. V řadě evropských zemí – patří mezi ně například i Slovensko – je institut školní knihovny jako studijního a informačního centra školy legislativně upraven. Není tomu tak v České republice, kde ředitelé škol při transformaci školních knihoven nenacházejí ve školské legislativě oporu.

Zákon č. 561/2004 Sb., ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) pojem školní knihovny výslovně nezavádí, pouze v § 120 uvádí jako účel školských účelových zařízení mj. to, že „poskytují odborné, studijní pracovní, knihovnické a informační služby pro žáky, studenty, popřípadě zaměstnance“. Výslovně se o školních knihovnách zmiňuje pouze **Vyhláška MŠMT č. 108/2005 ze dne 22. února 2005, o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních**, která jim věnuje jedinou větu: „Školní knihovna poskytuje odborné, studijní pracovní, knihovnické a informační služby pro děti, žáky, studenty, popřípadě pedagogické pracovníky škol a školských zařízení.“

Školní knihovny jsou financovány z rozpočtu, který dostává škola od zřizovatele. Částka na nákup literatury pro učitele i žáky není stanovena. Podle statistických údajů za školní rok 2006/2007 to bylo 48 329 892 Kč, což je téměř o milion méně než v předchozím roce. Mírně se snižuje i počet pracovníků ve školních knihovnách, a to jak profesionálních knihovníků, tak pedagogických pracovníků. Pozitivní údaje se týkají vybavenosti školních knihoven. Stoupá počet míst pro uživatele, počítačů s připojením na internet, kopírek, skenerů a video, DVD přehrávačů.

NOVÉ FUNKCE ŠKOLNÍCH KNIHOVEN

Knihovnictví jako obor a knihovnické služby se od dob vzniku školních knihoven velmi změnilo. Ve školních knihovnách se vývoj poskytovaných služeb zastavil zhruba v polovině 20. století. Od té doby však ve službách veřejných knihoven došlo k výraznému pokroku. Od výběru podle

seznamu knih se přešlo k volnému výběru, kdy jsou knihy čtenářům zpřístupněny v otevřených policích. Knihovnické služby se dále specializovaly a knihovny se v zájmu uspokojování služeb poskytovaných čtenářům propojovaly a rozšířily nabídku o meziknihovní služby. Přelomem se stalo zavedení výpočetní techniky do knihoven. Vpád počítačů a internetu zcela změnil tradiční pracovní postupy. Změnily se standardy, podle kterých se eviduje a zpracovává knihovní fond. Sdílená katalogizace umožňuje stahovat hotové záznamy zpracované jinou knihovnou, které se doplní evidenčními údaji, a tím se urychluje zpracování knih. Pro školní knihovny by tato cesta přinesla nejen úsporu času knihovníků, ale také by zjednodušila vzdělávání učitelů, kteří vedou školní knihovny.

Jednou z cest, která se uplatňuje u nás i ve světě, je sloučená školní a veřejná knihovna. Je možností, jak v menších obcích nebo lokalitách bez dostupných knihovnických služeb vyřešit služby školní knihovny. Předpokladem je, aby pracovníkem této sloučené knihovny byl profesionál, který má knihovnické vzdělání. Předností je možnost vícezdrojového financování, z hlediska zřizovatele pak úspory. Knihovna funguje dopoledne jako školní a odpoledne jako veřejná knihovna. Podmínkou je, aby zajišťovala také knihovnické a informační služby pro pedagogické pracovníky školy.

Mění se také obsahová stránka činnosti školní knihovny. Se vznikem profese knihovník školní knihovny se školní knihovny stávají integrovanou součástí školy, mají funkci odborné učebny pro rozvíjení čtenářské a informační gramotnosti.

Plní-li školní knihovna svoje funkce, stává se skutečným centrem školy, demokratickým prostorem, v němž se setkávají členové školního společenství jako spolupracovníci. Ve školní knihovně není negativně hodnocena neznalost, protože knihovna je tu od toho, aby poskytla potřebnou informaci. Kromě toho se zde žáci učí dovednosti využívat knihovny, pracovat s informačními prameny včetně internetu a jsou cílevědomě vedeni i k etice používání těchto zdrojů.

Moderní školní knihovna má řadu funkcí:

- ▀ *informační centrum školy (centrum informací a poznatků)* – žáci a učitelé zde nacházejí potřebné informace, žáci jsou vedeni k jejich samostatnému vyhledávání, získávání z více zdrojů, jejich porovnávání, vyhodnocování a použití k danému účelu (tvorba referátu, řešení projektu apod.);
- ▀ *mediální centrum* – aby mohla školní knihovna plnit úlohu informačního centra, musí mít ve svém fondu média – nosiče informací – dokumenty klasické i elektronické, a jako samozřejmost přístup k internetu;
- ▀ *podpora školního vzdělávacího programu a výuky* – školní knihovna, která chce plnit svou úlohu v rámci pedagogického působení školy, by měla nabízet v oblastech daných vzdělávacím programem školy všechny potřebné druhy dokumentů: knihy, noviny, časopisy, audiovizuální materiály, výukové programy. Základem je dobře vybraný knižní fond. O školních knihovnách by mělo platit, že není nutné mít mnoho knih, ale knihy dobře vybrané;
- ▀ *podpora informační gramotnosti* – knihovník školní knihovny pomáhá při vyhledávání potřebných informačních materiálů a vede žáky k samostatné práci při vyhledávání a práci s informacemi. Zároveň vede žáky k racionálnímu využívání výpočetní techniky při vyhledávání, zpracování a využití informačních pramenů;
- ▀ *podpora čtenářství a čtenářské gramotnosti* – knihovník školní knihovny ve spolupráci s učiteli českého jazyka a literatury připravuje knihy vhodné pro rozvoj čtenářství u dětí, individuálně pracuje s dětmi, které se vymykají průměru. Přípravuje a realizuje akce na podporu čtenářství, seznamuje s novinkami beletrie i naučné literatury celé školní společenství;
- ▀ *komunikační centrum* – školní knihovna je místem, kde se setkávají všichni členové školního společenství nad jediným úkolem: pomoci a povzbudit k dalšímu vzdělávání a hledání odpovědí na otázky, kde nejsou žádná témata zakázaná;
- ▀ *kultura a kultivace* – je samozřejmým úkolem školní knihovny, neboť je součástí školy, jejího programu, který naplňuje svými specifickými funkcemi.

ŠKOLNÍ KNIHOVNY VE SVĚTĚ

V ekonomicky rozvinutých státech světa se zaměření školní knihovny a její postavení v rámci školy začalo měnit v druhé polovině 20. století.

V 60. letech se v **USA** rozvinul model školní knihovny, v němž je školní knihovna střediskem audiovizuálního vzdělávání s fondem, který tvoří klasické (knihy, časopisy – včetně přístupů do databázových center) i elektronické informační prameny (audiovizuální a multimediální dokumenty, výukový SW, on-line informační zdroje, odkazy na odborné elektronické konference, stránky internetu atd.). Knihovna je integrální a živou součástí školního vzdělávacího programu, místem, kde skupiny žáků i jednotlivci tvořivě zpracovávají školní projekty, připravují si referáty k probíraným tématům a studují za odborné pomoci knihovníků i učitelů. Na činnosti školních knihoven se podílejí profesionální knihovníci s pedagogickým vzděláním (Teacher-Librarian), kteří se specializují na rozvíjení dovedností žáků a studentů v oblasti čtenářské a informační gramotnosti. Pro pracovníky této speciální profese je vydáván i časopis přinášející informace o technologiích, informačních pramenech, čtenářské a informační gramotnosti, marketingu a managementu školních knihoven.

V **Kanadě** je pojetí školní knihovny obdobné. Knihovník se aktivně zapojuje do rozvíjení čtenářských a studijních aktivit a je chápán jako speciální učitel spolupracující s vyučujícími. Od roku 1977 platí pro činnost školních knihoven na základních a středních školách dokumenty „Ressource Services for Canadian Schools“.

Ve **Velké Británii** jsou školní knihovny pojímány jako mediátéky, norma pro knihovny základních škol vyšla v roce 1966, pro knihovny středních škol v roce 1972.

Ve **Švédsku** se od roku 1946 v osnovách hovoří o školní knihovně jako centru podpory školní vzdělávací a výchovné činnosti (educational aid centres). Výchova k práci s informacemi se stala povinnou součástí výuky od roku 1969 a tzv. knihovnické minimum se dostalo do učebnic základní školy. Školní knihovna funguje jako pracovní klub. O knihovny vedené učitelem pečuje po odborné stránce regionální knihovní středisko, které nakupuje a zpracovává knihy a časopisy pro všechny knihovny v regionu. Plní také funkci regionální pedagogické knihovny.

Francie se vydala cestou budování středisek dokumentace a informací (CDI) především na středních školách. Školní knihovny jsou pojaté jako střediska vědy, která shromažďují knižní a didaktické materiály, zajišťují všestrannou pomoc při vzdělávání a umožňují žákům individuální rozvoj vědomostí. Na středních školách jsou CDI legislativně zakotvena, na základních školách jsou jen na bázi doporučení. Pracovníci střediska – dokumentátoři – jsou zapojeni do pedagogické činnosti, vedou vzdělávací projekty, organizují informační výchovu.

V **Německu** neexistuje jednotný systém školních knihoven. Ve většině škol sice knihovny jsou, ale jen asi 10 procent jich odpovídá požadavkům na moderní, multimediální, pedagogicky orientovanou knihovnu s místy pro práci žáků, koutky pro čtení, počítači a digitálním katalogem. Od roku 2000, kdy bylo zastaveno vydávání časopisu *Schulbibliothek aktuell*, probíhá komunikace v celé Spolkové republice Německa přes portál pro školní knihovny *Schulmedothek.de* a jeho elektronickou konferenci.

V **Rakousku** byly školní knihovny zřízeny za finanční podpory spolkové vlády a vyvíjejí se v multimediální knihovny.

Státní podpora školních knihoven existuje také v **Itálii, Belgii a v Dánsku**.

Také ve **Slovenské republice** je v posledních několika letech rozvoji školních knihoven věnována velká pozornost (viz samostatný příspěvek dále).

PROJEKT CENTRUM PRO ŠKOLNÍ KNIHOVNY

Národní pedagogická knihovna Komenského (dříve Státní pedagogická knihovna Komenského), která je divizí Ústavu pro informace ve vzdělávání, je v současné době jediná veřejná odborná knihovna specializovaná na oblast pedagogiky a školství. Poskytuje knihovnické a infor-

mační služby pedagogickým pracovníkům, studentům a dalším uživatelům z celé republiky. Ve svém fondu trvale uchovává a vytváří konzervační fondy učebnic pro základní a střední školy, kmenologické literatury a literatury pro děti a mládež (Sukova studijní knihovna literatury pro mládež). Spolupracuje s dalšími knihovnami pedagogického zaměření na vytváření pedagogické bibliografické databáze, která obsahuje záznamy článků, sborníků a recenzí. Odpovídá za zpracování české článkové produkce z oblasti pedagogiky a školství a dodává záznamy do české národní článkové bibliografie.

Od roku 1954 byla knihovna metodickým střediskem pro školní a učitelské knihovny a pro práci s pedagogickou literaturou. Od roku 1956 byl na metodickou činnost vyčleněn jeden pracovník, který se věnoval plně problematice budování školních knihoven. Ve spolupráci s metodiky pro školní knihovny v krajích a okresech bylo pozvolna dosahováno změn v pojetí školní knihovny jako centra pro práci s knihou a informacemi ve vyučování. V roce 1991 došlo ke zrušení kabinetů pro práci s knihou a informacemi v krajích a okresech a v roce 1993 bylo zrušeno i místo metodika pro školní knihovny v SPKK.

Protože se školy obracely na knihovnu se žádostí o radu či pomoc při práci ve školní knihovně, byla metodická činnost vykonávána v rámci možností i nadále. Informace od kolegů z veřejných knihoven, od učitelů a ředitelů škol i z kontaktů se školními knihovnami naznačovaly, že především na základě zahraničních zkušeností se na školách začínají budovat moderní školní knihovny jako studijní a informační centra škol, ale pedagogové postrádají odborné informace k tomu, jak postupovat, aby zbytečně nedocházelo k plýtvání lidskými zdroji ani financemi. Z tohoto podnětu vznikl v roce 2006 projekt *Centrum pro školní knihovny* financovaný v letech 2006 a 2007 z prostředků MŠMT ČR.

Cílem projektu je zprostředkovat ředitelům a učitelům dostatek informací o zřizování a vedení moderní školní knihovny a vytvořit tak podmínky pro přeměnu školních knihoven na studijní a informační centra školy, která by získávala a zprostředkovávala potřebné informace jak pro žáky, tak i pro učitele. Informace o náplni práce školní knihovny mohou zároveň sloužit také v oblasti veřejných knihoven, které mají se školami úzké kontakty.

Při koncipování projektu bylo využito prostředí internetu, na který je převážná část škol připojena. Jako součást informačních služeb NPKK vznikl portál pro školní knihovny www.npkk.cz/csk. Je zaměřen na podporu rozvoje školních knihoven, s cílem pomoci ředitelům základních a středních škol při rozhodování, zda a jak ve škole mohou vytvořit nový typ pracovní – školní knihovny, respektive studijní a informační centrum školy. Dále pak učitelům a ostatním pracovníkům školy, kteří mají na starosti vedení školní knihovny a často si s odbornou stránkou jejího vedení nevědí rady, případně i profesionálním knihovníkům, kteří jsou, nebo se právě stali knihovníky školní knihovny a hledají cesty, jak tuto práci dělat co nejlépe. Portál přináší informace potřebné pro budování a vedení školní knihovny, tematické rešerše z časopisů (informační gramotnost, práce s textem a další podle potřeby) s možností získat kopii plného textu článku v elektronické podobě prostřednictvím elektronické Pedagogické knihovny (e-PK), informace o kvalitní dětské četbě a novinkách literatury pro děti a mládež, včetně odkazů na již existující zajímavé webové stránky. Součástí stránek pro školní knihovny je i napojení na Klub školních knihoven SKIP a jeho elektronickou konferenci. Pracovníci škol zde najdou rovněž kontakty na pracovníky veřejných knihoven v regionech, kteří jim mohou poskytnout konkrétní pomoc při řešení odborných otázek a variantní návrh osnovy kurzu knihovnického minima pro vedoucí školních knihoven.

DALŠÍ AKTIVITY V OBLASTI ŠKOLNÍCH KNIHOVEN

Tímto projektem však aktivity NPKK neskončily. Na konci května minulého roku se v prostorách MŠMT pod záštitou náměstkyně ministryně školství Ing. Evy Bartoňové konala konference **Postavení a funkce školní knihovny v dnešní škole**. Konferenci pořádal Ústav pro informace ve vzdělávání – jeho divize Národní pedagogická knihovna. Sešli se na ní pedagogičtí pracovníci – učitelé a ředitelé základních a středních škol z celé republiky.

Na konferenci zazněly příspěvky odborníků z oblasti pedagogiky a školství, ředitelů škol i knihovníků školních knihoven. Příspěvky se zabývaly postavením a funkcí školních knihoven, jejich vývojovými trendy a přínosem pro vzdělávací působení školy. Tématem byl mimo jiné význam školních knihoven pro plnění cílů rámcových a školních vzdělávacích programů, zvláště pak jejich podíl na zvyšování čtenářské a informační gramotnosti žáků.

V příspěvcích bylo připomenuto, že důležitost školních knihoven potvrzuje i **Mezinárodní federace knihovnických asociací IFLA (2000) a Manifest UNESCO**, který je určen odpovědným národním a regionálním orgánům a doporučuje budovat moderní školní knihovny podporující vzdělávání potřebné pro úspěšné působení v současné společnosti, založené na stále rozsáhlejších informacích a znalostech. V tomto smyslu se nesla i diskuse k předneseným příspěvkům. Účastníci konference se shodli, že moderní školní knihovna je důležitou součástí školy. Významně se podílí na realizaci cílů rámcových a školních vzdělávacích programů, zvláště na zvyšování čtenářské a informační gramotnosti žáků. Podporuje informační gramotnost pedagogických pracovníků školy a podílí se na saturaci jejich informačních potřeb.

Ze závěrů konference vyplynulo pro Ústav pro informace ve vzdělávání a především NPKK několik hlavních úkolů, zejména:

1. Předložit Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy dokument o školních knihovnách, v němž budou zařazeny závěry konference a navrhnout vytvoření podmínek pro naplnění funkce a pro rozvoj školních knihoven v České republice. V něm doporučit, aby Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zvažilo vyhlášení speciálního programu na podporu rozvoje školních knihoven, v němž by se školy mohly ucházet o finanční podporu projektů modernizace školní knihovny. Materiál byl předložen v září 2007, úkoly, které z něj vyplynuly, se průběžně plní.
2. Doporučit, aby pořadatelé konference iniciovali připojení ČR k *Mezinárodnímu dni školních knihoven*, který je každoročně vyhlášen Mezinárodní asociací školních knihoven a který připadl v roce 2007 na 22. říjen. Jak jistě víte, u nás byl Mezinárodní den školních knihoven vyhlášen v loňském roce poprvé a proběhl na radě škol. O jeho propagaci se zasloužily také veřejné knihovny. Informace a pomůcky našli učitelé na webu CSK.

Kromě těchto dvou hlavních úkolů se závěry týkaly i knihovnického vzdělávání pracovníků školních knihoven a potřeby zařadit práci s informacemi a využívání školní knihovny jako studijního a informačního centra do didaktické přípravy budoucích učitelů školy. Plné znění závěrů konference najdete na www.npkk.cz/csk

ZÁVĚREM

V září roku 2007 se v rámci konference *Knihovny současnosti* podařilo připravit program pro jednání samostatné sekce věnované problematice školních knihoven. Zazněly zde příspěvky různého zaměření. Část byla věnována zahraničním školním knihovnám (USA, Španělsko), Rozálie Cenigová ze Slovenské pedagogické knihovny informovala o rozvoji školních knihoven na Slovensku, kde mají tyto knihovny podporu ministerstva školství nejen legislativní, ale i finanční. Další příspěvky se týkaly problematiky čtenářství, čtenářské gramotnosti a práce studijních a informačních center na našich školách.

Odezvy knihovníků školních knihoven a studijních a informačních center škol nás přesvědčují o tom, že cesta k přeměně klasických školních knihoven na moderní formu – studijní a informační centrum školy – je cesta správným směrem. V rámci projektu *Centrum pro školní knihovny* budou připraveny lekce informační výchovy pro základní a střední školy, plánujeme text příručky pro školní knihovny a možná i další náměty pro činnost školních knihoven. V roce 2009 bychom chtěli opět navázat na lekce informační výchovy a připravit lekce odborných informací pro jednotlivé obory středních odborných škol.

Informační a studijní centra škol a koncept zdokonalování školy

V roce 1995 jsem nastoupila na Obchodní akademii a Vyšší odbornou školu ve Valašském Meziříčí jako profesionální pracovník ve školní knihovně. Již v tom roce si tehdejší ředitel školy ing. Jaroslav Halašta velmi dobře uvědomoval, že pokud chce škola prosperovat a nabídnout žákům zajímavé studijní prostředí, musí zřídit moderní a především funkční informační centrum.

Od 1. září 1995 bylo na škole takovéto středisko otevřeno. Od prvopočátku mělo plně automatizovaný knihovní fond, profesionálního pracovníka na plný úvazek, poskytovalo knihovnicko-informační služby, zapojovalo knihovníka do koncepce rozvoje informační výchovy na škole.

Když jsme informační centrum otevřeli, říkala jsem si, že je jen otázkou několika málo let a tato centra budou vznikat na všech středních a alespoň na velkých základních školách jakožto nedílná součást výchovně vzdělávacího procesu. Bohužel nestalo se tak. Budování a rozvoj informačních a studijních center škol (ISCŠ) zůstává stále v rovině teoretické, naráží na nepochopení ředitelů škol a nedostatek finančních prostředků na jejich vybudování, udržení a rozvoj. Navíc na vlastní zkušenosti mohu doložit, že metodiky či standardy, které zpracoval tým – PhDr. Zdeněk Jonák, Mgr. Ludmila Čumplová*, jsou díky obrovskému rozvoji informačních technologií a internetových služeb a s tím související ztrátou zájmu studentů o tradiční informační zdroje již dávno překonány. V následujících řádcích přináším svůj názor na nezbytnost budování ISCŠ v moderní škole.

V současné době je velmi frekventovaným pojmem jak v teorii, tak praxi tzv. **koncept zdokonalování školy** (school improvement). Význam tohoto pojmu je možné chápat jako úsilí učinit školy co nejlepším místem pro učení žáků. Jde o každoroční zlepšování výsledků každého žáka díky neustálému zvyšování kvality a efektivity školy. Zdokonalování školy musí vycházet z úsilí, aspirací a dovedností těch,

kteří jsou nejbližší k žákovi: učitelů, vedení školy, rodičů a ostatních členů tvořících „komunitu učících se“. **Nedílnou součástí konceptu zdokonalování školy je bezesporu funkční informační a studijní centrum školy.**

Prostředí školy se mění na prostředí ryze konkurenční. Je třeba, aby vzdělávací instituce co nejrychleji reagovaly na proměny společenských požadavků a podmínek a provedly nezbytné změny, protože jinak jim hrozí, že v nové konkurenci nebudou schopny obstát.

V řízení a chodu vzdělávacích institucí došlo v poslední době k mnoha pozitivním změnám, které podle mého názoru napomáhají vzniku **nadstandardních služeb**, mezi které můžeme řadit i **moderní školní knihovnu.**

Nejzásadnější jsou [SLAVÍKOVÁ, 2003]:

- **Nezávislost**

Školy jsou více nezávislé na centrálních úřadech, získaly větší samostatnost až na úrovni **právní subjektivity**, ale i s tím spojenou **vyšší odpovědnost** za své svobodné rozhodování. Přesun tvorby rozhodnutí na nevhodnější úroveň (tzv. princip subsidiarity) s sebou nese větší závažnost rozhodovacích procesů a jejich význam pro praktickou činnost (například volba programu a dalších aktivit školy). Nové řízení školy předpokládá vyšší odborné znalosti a dobrou orientaci v takových oborech, jakými jsou legislativa, ekonomika, účetnictví, výpočetní technika. Výrazný **význam informačního systému školy** vyžaduje zavádění nových způsobů a prostředků řízení včetně výpočetní techniky v řídicím i ve vzdělávacím procesu.

- **Vztah k pracovníkům**

Řízení již nespočívá pouze v oddaném plnění úkolů daných shora a v příkazování podřízeným, ale přesouvá se do úrovně jiné kvality práce s lidmi.

Významným článkem řízení je **nový styl personální práce** spočívající v získávání, motivování a vedení lidí, v péči o jejich růst, ve vzá-

jemné spolupráci a v jasném vymezení jejich kompetencí (spoluúčast na tvorbě koncepce a plánu, vlastní aktivita, nápady, samostatnost a odpovědnost za svěřený úsek, včetně provozních pracovníků). Právní subjektivita vyžaduje i demokratický systém přijímání a propouštění pracovníků.

- **Vazba k veřejnosti**

Novou podobu mají vazby školy s vnějším okolím (veřejné vztahy – public relations). Jde převážně o větší otevřenost školy k rodičovské veřejnosti, spolupráci na partnerské úrovni, kontakty školy se společenskými institucemi, profesními iniciativami, sponzory, nadacemi atd.

- **Koncepce a programy**

Nově vzniklo také **konkurenční prostředí škol a soutěžení s institucemi.** Školy si vytvářejí vlastní koncepci a vzdělávací program s nabídkou různých aktivit a akcí jako služby veřejnosti. Mnohá škola si vytváří svou image, vydává brožury, letáčky, prezentuje se na veřejnosti.

Přestože škola není podnik, **jsou základní manažerské činnosti pro podniky, školy i pro jakékoli jiné subjekty univerzální.** Výrazným rozdílem je však skutečnost, že **škola pracuje s živým materiálem** – studenty, a proto ve školském managementu musí platit i jedna ze základních zásad úspěšnosti výchovně vzdělávacího procesu: žáci, studenti musejí chtít spolupracovat, chtít se učit, nechat se vychovávat, nechat se měnit.

Dobře fungující informační centrum školy není jen místem pro samostudium studentů, pracovník ISCŠ by se měl zapojit do budování informačního systému školy a podílet se na marketingovém výzkumu.

Informační systém školy představuje snahu vedení školy o systematizaci toků informací nezbytných pro řízení školy za účelem jejich rychlé a efektivní využitelnosti. Podle Světlíka můžeme tento systém definovat jako: „systém všech procedur vytvořených za účelem shromažďování, analýzy a vyhodnocování informací nezbytných pro kvalitnější plánování, organizování, řízení a kontrolu aktivit školy“ [1996].

Základní a zároveň nejdůležitější částí informačního systému školy je **systém vnitřních in-**

formací. V průběhu běžného provozu školy dochází ke shromažďování řady informací. Každá škola vede přehledy svých žáků včetně adres, věku, předchozího vzdělání, výsledků případných přijímacích zkoušek, studijních výsledků, kázeňských problémů apod. Vedení základní dokumentace ve škole stanovuje Školský zákon č. 561/2004 v § 28.

Kromě evidence týkající se žáků, personální dokumentace, popřípadě hospodářské a účetní evidence shromažďuje škola informace podchyčující proces vzdělávání, např. rozvrh hodin, přehledy zastupování chybějících vyučujících, příčiny absence vyučujících, přehledy o výsledcích přijímacího řízení aj. Využití výpočetní techniky a existence řady nabídek kvalitního softwarového vybavení dává velké možnosti pro zpracování těchto informací do statistických přehledů pro potřeby školy.

Většina vnitřních informačních systémů škol byla vytvořena pouze k tomu, aby zachytila a evidovala údaje v souladu s ustanovením zákona nebo vyhlášky, nikoliv proto, aby tyto informace mohly být smysluplně využívány pro řídicí práci. Ředitelé škol však potřebují relevantní a snadno dostupné informace k tomu, aby jejich rozhodnutí byla správná.

Efektivní a účinný vnitřní informační systém školy poskytuje vedení školy cenné specifické informace, které jsou levné, snadno dostupné a ověřitelné. Jeho další rozvoj, například propojení v rámci lokální počítačové sítě, zefektivní využití systému.

Při vytváření vnitřního informačního systému vzdělávací instituce by měly být splněny podmínky **dostupnosti, rychlosti, co největší úplnosti a relevantnosti** získaných informací.

Je zapotřebí dát do souladu představy ředitele o tom, jaké informace jsou pro jeho rozhodování potřebné s tím, jaké informace skutečně potřebuje, a s tím, co je ekonomicky únosné. Proto je nutné před budováním informačního systému školy odpovědět na otázky:

- jaká rozhodnutí se budou dělat,
- jaké informace k tomu budou potřeba,
- jaké informace jsou k dispozici,
- jaké informace jsou skutečně třeba,
- které informace jsou potřebné každodenně, týdně, měsíčně, jednou za rok,
- jaký software umožní tyto informace získat.

Systém externích informací poskytuje informace o jevech a trendech, které probíhají ve školním mikro a makroprostředí. Řada z nich je běžně školám k dispozici v odborném či denním tisku, odborné literatuře, Věstnicích MŠMT, oběžnicích školských úřadů či v jiných publikovaných zdrojích, které obsahují údaje relevantní školské problematice. Jiným zdrojem informací je účast pracovníků na školeních, seminářích či konferencích. Mezi důležité externí zdroje patří taktéž statistické ročenky a přehledy vydávané vládou či MŠMT, nejrůznější oborové elektronické informační zdroje dostupné prostřednictvím sítě internet.

Marketingový výzkum prováděný vzdělávací institucí se skládá ze čtyř základních kroků: *vymezení problému a stanovení cílů výzkumu, získávání informací, analýza údajů a závěry a opatření.*

Informační specialista (knihovník informačního centra školy) disponuje z hlediska své profese řadou informací. Patří mezi ně především sekundární údaje získané z vnitřního a vnějšího informačního systému školy. Sekundární údaje zahrnují v tomto případě informace, které již byly zjištěny a zpracovány pro jiný účel. Stejně jako u sekundárních údajů i u sběru primárních údajů je třeba mít na zřeteli, aby údaje byly objektivní, relevantní, nezkrácené a přesné. Mezi základní metody získávání primárních údajů patří pozorování, průzkum a experiment.

Vymezení problémů a cílů

Hlavními cíli může být zjištění přitažlivého učebního programu, zjištění efektivity komunikace školy s veřejností, image školy atd.

Zdroje informací a získávání informací vedoucích k identifikaci hlavních problémů mohou být:

- připomínky rodičů,
- průzkum mezi zaměstnanci nebo studenty školy,
- hodnocení školy,
- sekundární údaje.

Analýza údajů

Jakmile byly marketingovým průzkumem zjištěny a shromážděny potřebné údaje, je dal-

ším krokem jejich zpracování a analýza. Výběr metod statistické analýzy zjištěných dat závisí na cíli studia a způsobu získávání údajů. Analýza by měla dát odpověď na řadu praktických otázek – které faktory a v jaké míře ovlivňují zájem o určitou školu, jak studenti hodnotí výuku jednotlivých předmětů, jaká je image školy v očích veřejnosti apod. Celková úspěšnost a použitelnost průzkumu závisí i na tom, jak jsou výsledky prezentovány managementu školy.

Využití informací

Závěrem celého průzkumu by mělo být vedení vzdělávací instituce schopno aplikovat zjištěné údaje a využít je zejména při strategickém plánování rozvoje vzdělávací instituce, při rozhodování o jednotlivých částech marketingového mixu, tzn. při tvorbě kurikula, při distribuci vzdělávacích programů.

Závěr

Informační a studijní centra škol (ISCŠ) jsou nedílnou součástí **vzdělávacího procesu a informačního systému školy**. V rámci tohoto procesu jsou ISCŠ základem pro jakoukoli dlouze termínovanou strategii informační gramotnosti, vzdělávání a informačního zajištění chodu vzdělávací instituce, přičemž informační gramotnost je nezbytným předpokladem pro rozvoj osobnosti 21. století. Zajištění informační gramotnosti žáků a studentů znamená vytvářet u nich dovednosti a návyky práce s informacemi, podporovat potřebu jejich získávání a vyhledávání, ale také je učit informace kriticky hodnotit, zpracovat a využívat ve studiu i při vlastním sebezvzdělávání. To vše v návaznosti na výukový program školy a v úzké spolupráci s pedagogickým sborem. Dobře fungující marketing a management školy se neobejde bez fungujícího informačního systému školy. Rozhodování není v postatě nic jiného než proces vyhodnocování a srovnávání informací. Pro porovnávání a vyhodnocování je třeba mít k dispozici dostatek relevantních informací. Chce-li vedení školy mít potřebné informace, musí nalézt způsob jejich průběžného získávání tak, aby při vzniku určitého problému měl management podklad pro svá kvalifikovaná rozhodnutí.

MILENA MEDKOVÁ > mmedkova@oavm.cz

* V žádném případě ovšem nelze upřít PhDr. Z. Jonákoví a Mgr. L. Čumplové velkou snahu, kterou vyvíjejí na poli rozvoje ISCŠ.

LITERATURA:

- 1 SVĚTLÍK, J. *Marketing školy*. 1. vyd., Zlín: EKKA, 2007. 382 s. ISBN 80-902200-8-8
- 2 SLAVÍKOVÁ, L. *Řízení školy a pedagogického procesu: vývojové aspekty managementu a řízení školy*. [1. vyd.]. Brno: Paido, 2003. 257 s. ISBN 80-7315-057-3

Legislativní změny a stav slovenských školních knihoven v roce 2007

V přímé kompetenci Ministerstva školství Slovenské republiky je soustředěn největší počet knihoven v rámci celého knihovního systému SR.

Podle statistických údajů, které školní knihovny uvedly ve Výkazu o školních knihovnách k 31. 12. 2006 a které zpracoval Ústav informací a prognóz školství v Bratislavě, působilo na 3039 základních a středních školách **5273 školních knihoven**. Na některých školách existovalo dokonce několik druhů knihoven, například pro žáky, pro učitele, nebo pro žáky na 1. stupni, na 2. stupni a zvlášť pro učitele. Zajímavé je, že 16 školních knihoven bylo součástí knihoven veřejných a 49 poboček veřejných knihoven bylo umístěno ve školách.

Školní knihovny evidovaly **9 313 216 knihovních jednotek a 416 144 registrovaných uživatelů**, jimž ve sledovaném období poskytl **1 493 226 knihovních dokumentů**. Každá knihovna odebírala v průměru tři tituly periodik. Školní knihovny kromě výpůjček připravily pro své uživatele i **12 192 vzdělávacích a kulturně-společenských akcí**. V jejich rámci uskutečňovaly **informační výchovu** formou exkurze do školní knihovny i do jiných typů knihoven (nejčastěji do veřejné, méně do vědecké), spolupracovaly s učiteli jednotlivých předmětů i v rámci vyučovací hodiny ve školní knihovně. Ve školních knihovnách bylo přístupných **881 počítačových stanic**, z toho **676** mělo připojení na internet školy. Školní knihovny využívaly většinou akademickou síť SANET, na níž jsou připojeny základní a střední školy v rámci projektu Infovek Slovensko.

Je třeba zdůraznit, že k pozitivní změně stavu informatizace a internetizace přispělo Ministerstvo školství Slovenské republiky realizací programu pro financování rozvojových projektů školních knihoven *Elektronizace a revitalizace školních knihoven 2006*. Jeho cílem bylo podpořit aktivity zaměřené na elektronizaci vnitřních knihovních procesů, kooperaci a výměnu informací s jinými knihovnami, aplikaci informačních a komunikačních technologií, zkvalitnění knihovnicko-informačních služeb žákům, pedagogům, nepedagogickým zaměstnancům školy, případně členům místní komunity. Dále zvyšovat čtenářskou kulturu žáků, oživit akviziční činnost, zpřístupnit dílčí fondy a zajistit ochranu knihovních fondů ve školních knihovnách. Padesát tři vybraných rozvojových projektů školních knihoven na základních a středních školách získalo podporu 5 milionů Sk, které byly vyčleněny z rozpočtu kapitoly pro rok 2006.

Ministerstvo školství SR zveřejnilo začátkem října 2007 vyhodnocení 2. ročníku Výzvy programu na financování rozvojových projektů školních knihoven *Elektronizace a revitalizace školních knihoven 2007*. Hodnotící komise vybrala 206 z 514 předložených projektů ze školních knihoven působících na základních a středních školách. Na realizaci těchto projektů vyčlenilo ministerstvo 20 milionů korun. Součástí realizace rozvojových projektů bylo především zakoupení počítačové sestavy včetně komponent, nutných pro připojení k internetu školy, zakoupení knihovního systému s on-line

katalogem, tiskárny, knih a regálů. Školní knihovny musely rozvojové projekty zrealizovat do 31. 12. 2007.

Ve školních knihovnách pracuje **2552 školních knihovníků**. Celkový objem finančních nákladů vynaložených na činnost těchto knihoven byl **23 256 768 korun**, z toho na nákup knihovního fondu **5 845 965 korun**.

Legislativa platná pro síť školních knihoven

V minulosti byla činnost školních knihoven legislativně ošetřena *Směrnici MŠ SR č. 3767/79-21 o školních knihovnách a Metodickými pokyny MŠ SR č. 18697/79-21 o práci školních knihoven a informační výchově žáků a učitelů*. Cílem těchto dokumentů bylo posílit kompetence školních knihoven a prohloubit metody a účinnost jejich práce a informační výchovu žáků a učitelů.

V roce 2000 vstoupil v platnost zákon č. 183/2000 Sb., o knihovnách, o doplnění zákona Slovenské národní rady č. 27/1987 Sb., o Matici slovenské ve znění pozdějších předpisů (knihovní zákon). Zmíněný zákon upravuje nejen postavení a úkoly knihoven, jejich zřizování, poskytování knihovnicko-informačních služeb veřejnosti, financování a podobně, ale i přesně vymezuje postavení školních knihoven jako součástí základních a středních škol. V § 10 přesně definuje funkci školní knihovny, a to „*školní knihovna slouží informačnímu a dokumentačnímu zabezpečení výchovně-vzdělávací činnosti a výchovně-vzdělávacímu procesu*“ a vyjmenovává především základní úkoly školní knihovny. Jako příklad můžeme uvést, že školní knihovna „*utváří knihovní fond, který využívá na přípravu, řízení a uskutečňování výchovně-vzdělávacího procesu; poskytuje knihovnicko-informační služby především žákům, učitelům a jiným zaměstnancům školy; poskytuje metodickou pomoc učitelům při informační výchově ve vyučování jednotlivých předmětů...*“.

Dalším důležitým právním dokumentem, který pomáhá školním knihovnám v jejich proměně z klasické školní knihovny na odborné, studijní, informační, internetové a čtenářské

centrum, je *Směrnice Ministerstva školství Slovenské republiky č. 8/2006-R z 20. dubna 2006 o činnosti školních knihoven*. Tato směrnice upravuje podrobnosti o zřizování, slučování, činnosti a provozu školních knihoven. Obsah jejích článků je nejenom v souladu se všeobecnými právními předpisy, s legislativou platnou v oblasti školství a legislativou knihovnickou, ale respektuje i principy Manifestu a Směrnice UNESCO/IFLA o školních knihovnách. Směrnice se setkala s pozitivním ohlasem u zřizovatelů škol, ředitelů škol a školních knihovníků.

Jednotlivé články směrnice taxativně upravují povinnosti:

- zřizovatelům školních knihoven – například zřízení, zrušení nebo sloučení školní knihovny s obecní knihovnou, financování školní knihovny, prostorové, technické a technologické vybavení školní knihovny;
- ředitelům škol – například řízení a personální zajištění školní knihovny;
- školním knihovníkům – například plnění úkolů školní knihovny, utváření fondu, zajištění knihovnicko-informačních služeb.

Metodickým řízením školních knihoven v rámci ustanovení směrnice jsou pověřeny:

- Slovenská pedagogická knihovna v Bratislavě v oblasti tvorby metodických materiálů a odborného poradenství;
- metodicko-pedagogická centra Slovenské republiky v oblasti dalšího vzdělávání školních knihovníků;
- veřejné knihovny v oblasti poskytování poradenských služeb a výkonů knihovnických činností.

V souvislosti se zmíněnou směrnicí je nutné zmínit dva důležité dokumenty – **Usměrnění k slučování školních a obecních knihoven a Model školní knihovny**.

První dokument vydalo Ministerstvo kultury SR (č. MK.179990/2004) v roce 2004. Uvádí se v něm, ve smyslu jakých paragrafů knihovního zákona mohou obce přistoupit ke spojení školních a veřejných (většinou obecních) knihoven. Dále jsou tam vyjmenovány možnosti umístění sloučené knihovny v prostorách obecní knihovny nebo v budově školy a stanoveny po-

vinnosti, které musí obec po sloučení se školní knihovnou vykonat.

Model školní knihovny byl schválen Ministerstvem školství SR v roce 2004 jako doporučující materiál pro činnost školních knihoven. Podrobně jsou v něm definovány především funkce, úkoly, financování, odborné činnosti, složení knihovního fondu, poskytování knihovnicko-informačních služeb, personální obsazení, prostorové, technické a technologické vybavení školních knihoven podle počtu žáků škol do 249, od 250 do 499, od 500 a více.

Je žádoucí přiblížit ještě návrh **Koncepce vybavení školních knihoven**, který vypracovala Slovenská pedagogická knihovna ve spolupráci se Státním pedagogickým ústavem v březnu 2007 a který následně schválilo Ministerstvo školství SR.

Hlavním cílem koncepce je vytvoření nového systému vybavení školních knihoven tak, aby poskytovaly jednotný přístup žáků, učitelů, případně členů místních komunit k informacím bez ohledu na jejich formu, formát, způsob a místo uložení a v plné míře sloužily jako:

- centra výchovy k znalostem a úctě k národním a křesťanským tradicím;
- kulturní, čtenářská, odborná, studijní, informační a internetová centra;
- místo podpory moderního výchovně-vzdělávacího procesu, volnočasových aktivit a celoživotního vzdělávání učitelů;
- prostředek upevňování čtenářské, informační a počítačové gramotnosti.

Specifickými cíli koncepce jsou:

- vybudování školních knihoven na úrovni klasické školní knihovny, elektronické školní knihovny a digitální školní knihovny;
- vypracování typových projektů školních knihoven.

Typové projekty školních knihoven byly vypracovány v prosinci 2007. V textové části obsahují navrhované požadavky na řešení školních knihoven jako jsou: provozní úseky, architektonické požadavky, vnitřní vybavení – interiér školní knihovny, architektonické ztvárnění, kvalita prostředí, technické vybavení,

stavebně-technické požadavky, bezpečnost a ochrana zdraví při práci. Samostatnými přílohami jsou typové projekty školních knihoven ve třech velikostních kategoriích: pro školy do 249 žáků, od 250 do 499 žáků a nad 500 žáků. Jednotlivé přílohy obsahují dispoziční a prostorové řešení školních knihoven a specifikaci vnitřního zařízení.

Závěrem je vhodné zmínit činnost Slovenské pedagogické knihovny jako **metodického centra školních knihoven**.

Své strategické poslání plní především:

- formou odborných konzultací se školními knihovníky při řešení odborných problémů a vypracováním metodických materiálů pro činnost školních knihoven;
- zpřístupňováním aktuálních informací v rámci samostatné sekce pro školní knihovny na webové stránce Slovenské pedagogické knihovny (www.spgk.sk/kniznice.html);
- spoluprací s Ministerstvem školství SR na tvorbě koncepčních materiálů;
- spoluprací s Ministerstvem školství SR na přípravě, administraci a hodnocení programu na financování rozvojových projektů školních knihoven (*Elektronizace a revitalizace školních knihoven 2006 a Elektronizace a revitalizace školních knihoven 2007*);
- spoluprací s Ministerstvem kultury SR a Slovenskou národní knihovnou na přípravě koncepčních materiálů pro školní knihovny;
- spoluprací s veřejnými knihovnami v oblasti poskytování poradenských služeb s výkonem knihovnické činnosti ve školních knihovnách;
- spoluprací s metodicko-pedagogickými centry a krajskými školskými úřady na propagaci grantových programů, soutěží a akcí pro školní knihovny;
- každoroční přípravou, realizací a vyhodnocením **Soutěže o nejzajímavější akci školní knihovny** k Mezinárodnímu dni školních knihoven, která se koná vždy pod patronací ministra školství SR.

Třetí ročník této soutěže proběhl 22. 10. 2007, jeho tématem bylo Vzdělávání podporované školní knihovnou. Cílem soutěže bylo zábavnými formami práce s knihou podnítit u dívek

a chlapců dobrý a trvalý vztah ke knize, školní knihovně a ke čtení, k poznávání nového. Přihlásilo se do ní 270 školních knihoven ze základních a středních škol. Oceněné knihovny získaly finanční prostředky na nákup knih do fondů podle vlastního výběru. Větší část školních knihoven připravila literární a vědomostní kvízy, čtenářské maratony, prezentace vlastní tvorby žáků, dramatizace pohádek, výrobu leporel z obrázků nejoblíbenějších knih, literární relace do školních rozhlasů, pohádkové karnevaly, exkurze do univerzitních nebo veřejných knihoven, besedy se slovenskými, německými, maďarskými spisovateli a rumunskými básníky. Propagace pořadů probíhala prostřednictvím nástěnek, školních časopisů, jmenovitých pozvánek či na webových stránkách škol a obcí. Na propagaci jednotlivých akcí školních knihoven se podílela rovněž tištěná regionální média a elektronická média s cílem seznámit širokou veřejnost se školními knihovnami:

- přípravou a realizací odborných seminářů (prezentací vhodných knihovních software pro školní knihovny);
- přípravou odborného kurzu *Vzdělávání školních knihovníků* formou elektronického vzdělávání;

- podporou portálů *Otevřená škola* (pilíř Školní knihovny) a *Moderní škola*;
- publikační činností o práci školních knihoven v odborných knihovnických periodikách.

Zvláštní pozornost si zaslouží **1. mezinárodní konference Školní knihovny jako kulturní a informační centra škol**, kterou organizačně připravila Slovenská pedagogická knihovna 16. května 2007 pod záštitou podpředsedy vlády Slovenské republiky a ministra školství. Zúčastnilo se jí víc než sto školních knihovníků z různých koutů Slovenska a zástupců odborné pedagogické a knihovnické veřejnosti. Během mezinárodní konference zaznělo deset zásadních příspěvků z těchto oblastí – analýza stavu a úkoly školních knihoven ve Slovenské republice, čtenářská a informační gramotnost žáků, vzdělávání školních knihovníků, změna z klasičké na multifunkční školní knihovnu (prezentace tří školních knihoven ze základních škol). Před účastníky mezinárodní konference vystoupili i zástupci Národní pedagogické knihovny Komenského z Prahy a Moravské zemské knihovny z Brna.

ROZÁLIA CENIGOVÁ > rozalia.cenigova@spgk.sk
překlad OLGA VAŠKOVÁ

Školní knihovny ve Španělsku

Několik předchozích let jsem pracovala ve školní knihovně na základní škole. V roce 2007 jsem zakončila studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, obor Informační studia a knihovnictví, diplomovou prací o španělských školních knihovnách. Téma jsem si vybrala jak z profesních, tak i osobních důvodů. Kultura a jazyk Španělska i Latinské Ameriky jsou mou celoživotní zálibou, proto mě zajímal i stav školních knihoven v této oblasti a problémy, s nimiž se Španěle potýkají. Informace jsem získala prostřednictvím Národní knihovny Španělska a Nadace Germána Sáncheze Ruipérese.

Ve Španělsku v 90. letech minulého století proběhla vzdělávací reforma. Její součástí byl i projekt na rozvoj knihoven neuniverzitních vzdělávacích center. Ekonomické restriktce v té době byly příčinou pozdržení či odsunutí projektu na později.

Knihovnický a vzdělávací sektor, na rozdíl od některých vládních institucí, pracoval dále na projektu školních knihoven, a tak vznikl teoretický model školní knihovny, který vycházel z praxe a který byl nakonec přijat i školskými úřady.

Španělské školní knihovny se potýkají s řadou problémů, které známe i ze školních knihoven u nás. Jsou to redukované počty dokumentů ve fondech, jejich

uspořádání, nedostatečné finance i chybějící legislativa či personální obsazení apod.

Už od devadesátých let ve Španělsku vznikaly studie o stavu školních knihoven, v nichž byla analyzována současná situace. Vyšly z ní podklady, které prosazovaly zlepšení stávající situace. První studie byly provedeny v jednotlivých teritoriích Španělska, až v letech 2004–2005 byla zpracována studie celostátního charakteru. Podpořila ji Nadace Germána Sáncheze Ruipérese. Po shrnutí výsledků celostátní studie byly zjištěny tyto nedostatky:

- na školách základního vzdělávání často chybí prostor pro knihovnu, takže nejsou poskytnuty ani minimální služby;
- fondy prezentuje beletrie a naučná literatura, ale ne v takových proporcích, jak je uvádějí mezinárodní organizace;
- lze pozorovat nedostatečný roční rozpočtový přírůstek na rozšíření a aktualizaci fondů či na poskytování služeb knihovny;
- i když je určena osoba řídící knihovnu, nemá často profesní ani pedagogickou přípravu na adekvátní řízení a rozvoj knihovny;
- otevírací doba knihovny není nastavena tak, aby poskytovala dostatečné služby – nekopíruje odlišné etapy ve vzdělávání (40 % škol základního* stupně má knihovnu otevřenou méně než 10 hodin týdně);
- organizace fondu knihovny se neřídí normativními vzory katalogizace;
- automatizace knihoven probíhá nestejně (opět zaostávají základní školy);
- nejvíce ustálené služby jsou výpůjčky knih, méně časté jsou činnosti spojené s vyhledáváním informací, podporou čtenářství, s přípravou na využití knihoven a informačních zdrojů;
- není obvyklé vypracovat projekt knihovny jako doklad začleněný do studijního plánu;
- nedostatek podpory a vztahů s okolím knihovny (veřejné knihovny, centra učitelů a zdrojů) v četných případech.

Tyto výsledky vyburcovaly španělskou odbornou veřejnost k tomu, aby se spojila a snažila se zajistit základní podmínky pro fungování školních knihoven jako adekvátní služby center vzdělávání.

Cílem se tak stalo:

- poskytnout aktuální pohled na školní knihovny ve státním měřítku prostřednictvím analýzy aspektů, ve kterých nedostatky přetrvávají – zjistit čemu je třeba věnovat v budoucnu prvořadou pozornost;
- doplnit procesy nastíněné evaluace a kombinovat studie kvantitativního a kvalitativního charakteru;
- začlenit do výzkumu všechny, kteří se podílejí na tvorbě školních knihoven, jejich rozvoji a užívání – úřady, vedoucí knihovny, žactvo, učitelé;
- zvážit nová kritéria evaluace, především efektivního využití knihovny žáky a učiteli, rovněž i využití digitálních zdrojů informací apod.

Španělsko bychom neměli považovat, z hlediska stavu školních knihoven, za méně rozvinutou či dokonce zaostalou zemi. Musí řešit podobné problémy jako my v České republice. Obě země se snaží řídit Manifestem IFLA a UNESCO o školních knihovnách. Jednoznačná legislativa neexistuje ani ve Španělsku, ani v České republice. Ekonomické zdroje pro zabezpečení kvalitní práce školní knihovny jsou v obou zemích také omezené. Ani odborná příprava vedoucích pracovníků knihoven není v obou zemích dostatečná. Výzkum v oblasti školních knihoven je ve Španělsku více rozvinutý, svědčí o tom i celostátní studie z let 2004 až 2005. Školní knihovny podporují neziskové organizace i sdružení rodičů. Velmi přínosná je činnost *Nadace Germána Sáncheze Ruipérese*, která realizovala výše zmíněnou studii, provozuje adresář školních knihoven *BESCOLAR* (www.fundacionsr.es/bescolares) s velmi užitečnými informacemi pro školní knihovny z celého Španělska. Nadace také podporuje čtenářství u dětí a mládeže, věnuje se dětské literatuře a je spolupořadatelem každoročního celostátního setkání školních knihoven v Madridu. Ve Španělsku také vychází speciální časopis zaměřený na školní knihovny *Educación y biblioteca* (*Vzdělávání a knihovna*).

Závěrem lze říci, že školním knihovnám se věnuje ve Španělsku o něco větší pozornost a v některých oblastech (výzkum, neziskové organizace, knihovnické automatizované systémy určené pro školní knihovny, adresář školních knihoven) jsou o krok před námi.

DANA BJAČKOVÁ

* Základní stupeň ve Španělsku je určen pro žáky od 6 do 12 let. Střední stupeň (povinný) je pro žáky od 12 do 16 let.

Městská knihovna v Praze: projekt HISPRA a Norské fondy

Úvod

Městská knihovna v Praze (dále MKP) má ve svém fondu významné množství vzácných a historických dokumentů. Jde zejména o specializovaný fond pragensijní, ale také divadelní, hudební i uměnovědné literatury. Všechny tyto dokumenty obsahují jedinečné, nenahraditelné informace. Frekvence jejich využívání čtenáři a uživateli knihovny je značná. Právě v důsledku častého používání, degradace nekvalitního papíru a vlivem špatného životního prostředí nejsou tyto dokumenty v dobrém fyzickém stavu. Jedinou možností, jak je zachovat budoucím generacím a umožnit uživatelům práci s informacemi v nich obsaženými, je pořídit digitální kopie těchto dokumentů.

MKP v minulosti již usilovala o převedení zmiňovaných dokumentů do digitální podoby. V letech 2001–2005 podala několik projektů do programu Ministerstva kultury ČR – VISK 7 (Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupnění dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru). V uvedených letech byly s využitím programu VISK 7 digitalizovány čtyři dokumenty z fondu MKP. Je pochopitelné, že tato rychlost digitalizace našeho vzácného a historického fondu nás příliš neuspokojovala. Bylo jasné, že budeme hledat i jiné formy získávání prostředků na digitalizaci dokumentů.

V roce 2005 se nám naskytlá ojedinělá příležitost zpracovat projekt do programu **Finanční mechanismus Evropského hospodářského**

prostoru/Norska (http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/fm_norska.html) v rámci jedné z prioritních oblastí tohoto programu – **Záchrana evropského kulturního dědictví**. Projekt s názvem HISPRA (Záchrana pragensijních a dalších vzácných dokumentů z fondu MKP) byl zaměřen zejména na digitalizaci vzácných monografií, periodik, map a dalších dokumentů o Praze.

Hlavní cíle projektu jsou:

1. vybudovat samostatné digitalizační pracoviště,
2. pořídit digitální kopie vytipovaných vzácných, historických a unikátních dokumentů z pragensijního fondu MKP,
3. vytvořit otevřený sdílený katalog digitalizovaných dokumentů MKP,
4. zpřístupnit digitalizované dokumenty čtenářům a uživatelům MKP.

Časové rozložení projektu

Projekt byl naplánován jako čtyřletý s možným pokračováním (rok 2007–2010).

V první etapě jsme se zaměřili na vznik digitalizačního pracoviště s potřebným vybavením a technikou (rok 2007). V druhé etapě proběhne vlastní tvorba digitálních dokumentů (rok 2007–2010). Paralelně bude vytvořeno virtuální prostředí digitální knihovny. V poslední etapě se soustředíme na efektivní propagaci projektu směrem k veřejnosti (rok 2010).

Průběh schvalovacího řízení a hodnocení žádosti

Proces hodnocení a výběru žádosti byl náročný a poměrně zdoluhavý. Začal doručením žádosti o podporu na příslušné kontaktní místo a po téměř 15 měsících byl završen rozhodnutím Výboru pro Finanční mechanismy EHP/Norska o udělení grantu. U projektu byly posuzovány formální náležitosti, plnění požadavků na oprávněnost podle stanovených kritérií a hodnocena kvalita projektového záměru.

Harmonogram tedy vypadal následovně:

- srpen 2005 – podání projektu;
- říjen 2005 – doporučení projektu určeným kontaktním místem (Magistrát hl. m. Prahy);
- prosinec 2005 – žádost doporučena Monitorovacím výborem MF ČR k postoupení Kanceláři finančních mechanismů pro posouzení a ke konečnému rozhodnutí ze strany Výboru FM EHP/Norska ve věci grantu;
- listopad 2006 – oznámení o schválení projektu a postoupení z fáze přípravné do fáze realizační.

Financování projektu

Financování projektu je zajištěno z FM EHP/Norska v procentuálním poměru 80 : 20. Dvačetiprocentní spoluúčást hradí Městská knihovna v Praze – potažmo hl. m. Praha ze svého rozpočtu. Celkové náklady projektu jsou 507 740 euro. V rámci projektu jsou financovány stavební úpravy pracoviště a jeho vybavení mobiliářem, skenery, hardwarem a softwarem. Započteny jsou i celkové personální náklady (čtyři roky) na vedení, správu projektu a pracovníky, kteří budou provádět vlastní digitalizaci fondu. V rámci projektu bude financována jeho propagace a medializace formou tištěných i elektronických dokumentů (letáky, plakáty, CD-ROM, www stránky atd.).

Řídící struktura během implementace projektu

Organizační zajištění projektu spočívá v úzké spolupráci odborných pracovníků MKP, kteří vytvořili realizační tým. Celý projekt je rozdělen do čtyř etap a jednotlivé aktivity každé etapy projektu budou sledovány na základě vypracovaného harmonogramu hlavních činností, který se shoduje s harmonogramem projektu.

Jedenkrát měsíčně budou výsledky analyzovány a vyhodnocovány na pravidelných poradách realizačního týmu. Čtvrtletně budou zpracovány hodnotící zprávy a sledována účetní agenda, zda odpovídá rozpočtu projektu. Monitorovací zprávy budou vypracovávány v pravidelných intervalech stanovených smlouvou. Úspěšnost jak jednotlivých etap, tak celého projektu bude hodnocena těmito kritérii:

1. dodržení rozpočtu projektu,
2. dodržení harmonogramu projektu,
3. dosažení cílů stanovených v jednotlivých etapách.

Technické/technologické aspekty projektu

1. skenování
2. detekování okrajů a ořez obrázků
3. lineární vyrovnávání textu v obrázcích
4. tvorba metadat
5. indexace
6. OCR
7. export XML
8. import dat do Krameria
9. uložení a archivace na pevných discích

Digitalizované dokumenty budou uloženy na hlavním a záložním serveru tak, aby data byla dobře zabezpečena proti ztrátě nebo poškození. Národní knihovna ČR počítá v budoucnu se zřízením Národního digitálního úložiště pro potřeby paměťových institucí ČR. V tom případě by digitální obrazy byly uloženy na třech místech a tím velmi dobře zajištěny proti ztrátě.

Při digitalizaci budou dodržovány veškeré standardy pro zpracování dat a metadat. Tyto standardy jsou doporučené Národní knihovnou ČR, která je v národním i mezinárodním měřítku považována za významnou autoritu v oblasti digitalizace vzácných a historických dokumentů, a dalšími institucemi, které se digitalizací dlouhodobě věnují.

Digitalizované dokumenty budou zpřístupněny prostřednictvím programu vyvinutého speciálně pro potřeby českých knihoven (Kramerius – open source). Digitální knihovna bude zpřístupněna na jednotlivých počítačových stanicích knihoven sítě MKP a také široké veřejnosti přes webové stránky MKP.

Stav pracoviště před rekonstrukcí

Stav pracoviště po rekonstrukci

Zahájení provozu digitálního pracoviště

Současný stav projektu

V listopadu 2007 byla ukončena první etapa projektu – vybudování digitalizačního pracoviště. Přes všechny starosti a problémy spojené s rekonstrukcí nového prostoru, realizací výběrového řízení na nákup hardwaru, softwaru a skeneru lze říci, že úvodní etapa byla úspěšně završena. Pracoviště je vybaveno dvěma planetárními skenery, moderními počítači, odpovídajícím softwarem na zpracování obrázků a metadat a servery pro archivaci dokumentů. Pracuje zde dvanáct pracovníků (šest úvazků) a jeden vedoucí digitalizačního pracoviště. Za účasti norského velvyslance a dalších významných hostů byl 31. ledna 2008 provoz digitalizačního pracoviště slavnostně zahájen.

Závěr

Vytvoření digitalizačního pracoviště s potřebnou technikou, vybavením a odborným personálem, postupný převod ohrožených dokumentů do strojově čitelné digitální podoby a jejich zpřístupnění širokému okruhu čtenářů a uživatelů je jedinou cestou k naplnění úkolu

ochrany ohroženého tištěného národního i evropského kulturního dědictví.

Převodem klasických tištěných dokumentů do digitální podoby se zajistí uchování důležité obsahové informace, jejíž existence je dnes stále více ohrožená vlivem degradace původního média, tj. kyselého, průmyslově vyrobeného papíru. Dále bude možné využít výhod technických elektronických nástrojů pro zajištění snadného přístupu k digitální informaci (jednoduchý webový přístup, možnosti textového prohledávání).

Výhody práce s digitalizovanými dokumenty při poskytování kvalitních knihovnických a informačních služeb jsou všeobecně známé. Možnost převedení tradičních tištěných materiálů do podoby nových elektronických dokumentů je tudíž pro MKP velkou výzvou a realizace projektu HISPRA představuje vhodný způsob, jak tento náročný cíl splnit.

Další informace o projektu viz <http://www.mlp.cz/hispra.htm>

ZUZANA KOPENCOVÁ

> kopencoz@mlp.cz

JAK NA TO

PETRA KOUTNÁ, advokátka > COUNSEL, Koutná&Slušná, advokátní kancelář v.o.s.

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

Právní zázemí knihovníka při jednání s tzv. obtížnými uživateli knihovny (zapáchající čtenáři, bezdomovci, ale i opilí, hrubí uživatelé, návštěvníci pod vlivem drog apod.).

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) ve znění pozdějších předpisů, (dále jen Knihovní zákon) stanoví v § 4 odst. 6, že „Provozovatel knihovny je povinen zajistit **rovný přístup všem** k veřejným knihovnickým a informačním službám a dalším službám poskytovaným knihovnou.“ Touto povinností je zakončen krásný, bohužel a demokratický princip rovnosti přístupu všech bez rozdílu ke studnici vědění, k informacím, ke zdroji poznání. Má tento princip své hranice? Má knihovna právo za určitých podmínek zamezit někomu přístup do prostor knihovny

a omezit jej tak v rovném přístupu k službám? Citovaný Knihovní zákon výjimky explicitně nestanoví. Jak se tedy může zachovat knihovník, čelící stížnostem slušných čtenářů na bezdomovce spícího ve studovně, opilého, agresivního nebo znečištěného návštěvníka knihovny, který obtěžuje či ohrožuje svými projevy ostatní čtenáře i personál knihovny? Je nutné i takového nevídaného návštěvníka zahrnout do striktního vymezení zákona „všichni bez rozdílu“?

V českém právním řádu na tuto otázku nezískáme jasnou, jednoznačnou a explicitní odpověď, jakkoli bychom si to přáli.

Většinu lidí připadá naprosto samozřejmě, že jejich pobyt v knihovně či studovně je regulován určitými pravidly a normami, více či méně právně

závaznými. Jedna ze základních pouček právní teorie praví, že právo je minimem morálky. A proto tam, kde u jedince selhávají základní morální principy, pravidla slušného chování a elementární zásada, že svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda jiného, přichází právní normy vyzbrojené sankcí, kterou lze na neakceptovatelné jednání použít. Od návštěvníka knihovny se předem očekává, že bude při své návštěvě zachovávat alespoň zásady slušného chování a – použijeme-li poněkud veřejnoprávního termínu – zásady občanského soužití; očekává se, že návštěvník knihovny přichází realizovat své právo přístupu ke knihovnickým a informačním službám. Pro případ, že některý z výše uvedených předpokladů účelu a způsobu návštěvy knihovny u některého návštěvníka neplatí, má knihovník v řadě právních předpisů oporu pro to, aby mohl zajistit a vymoci pořádek.

Knihovní zákon uděluje v § 4 odst. 7 provozovateli knihovny právo a povinnost vydat Knihovní řád, v němž stanoví podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb. Na základě tohoto zákonného zmocnění může provozovatel upravit právě tyto oblasti na pomezí práva a morálky, kterými bude regulovat chování návštěvníků knihovny, aniž by omezil jejich právo rovného přístupu ke knihovním a informačním službám. Proto je to především Knihovní řád, který by měl mimo jiné obsahovat základní zásady chování, zásady prevence vzniku škod na knihovním fondu, zásady ochrany nikým a ničím nerušeného výkonu práv čtenářů, kteří pravidla respektují. Zakotvením požadavků chování v prostorách knihovny, zákazu vstupu s určitými předměty, zákazu šíření hluku, zápachu apod. nedochází ze strany provozovatele knihovny k omezení rovného přístupu ke knihovním a informačním službám, ale pouze ke stanovení rovných a pro všechny platných podmínek, za nichž lze tento přístup realizovat tak, jak předpokládá knihovní zákon. Vždy je potřeba mít na zřeteli nutnost přiměřenosti stanovených omezení tak, aby nebyla diskriminována určitá skupina potenciálních návštěvníků. Nelze proto stanovit možnost zamezení přístupu určitým skupinám obyvatel, ale je možné vydat pravidlo, kterým se VŠICHNI návštěvníci musí řídit a které lze odůvodněně požadovat s ohledem na bezpečnost, provozní podmínky, zachování pořádku, předcházení vzniku škod a zájmy ostatních čtenářů.

V některých případech poskytují ochranu před narušováním pořádku ve veřejně přístupných pro-

storách explicitně právní předpisy. Jednoznačná je např. ochrana před osobami pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stanoví v § 15 „zákaz vstupu pro osoby, které jsou zjevně pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek a jsou ve stavu, v němž bezprostředně ohrožují sebe nebo jiné osoby, veřejný pořádek nebo majetek, do všech veřejných prostor, kde by mohly způsobit sobě nebo jiné osobě škodu nebo vzbudit veřejné pohoršení.“ V případě, že se taková osoba bude přes upozornění knihovníka domáhat vstupu do prostor knihovny, je knihovník povinen neprodleně informovat Policii České republiky nebo obecní policii, která je v tomto případě povinna zasáhnout a rozhodnout, zda takovou osobu předá do péče protialkoholní a protitoxikomanické záchranné stanice nebo bude věc řešit v rámci své pravomoci jiným způsobem.

V případě agresivních, hrubých a pořádek narušujících jedinců lze přivolat obecní policii či Policii České republiky pro podezření ze spáchání přestupku dle § 47 odst. 1 písm. c) nebo d) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že „přestupku se dopustí ten, kdo ad c) vzbudí veřejné pohoršení nebo ad d) znečistí veřejné prostranství, veřejně přístupný objekt nebo veřejně prospěšné zařízení anebo zanedbá povinnost úklidu veřejného prostranství“. Případně dle § 49 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, kde je stanovena ochrana proti narušení občanského soužití (agrese, urážky, výhrůžky...).

Obecně lze uvést, že základní pravidla, v nichž může knihovník hledat oporu, jsou stanovena v knihovním řádu či dalších řádech, vydávaných provozovatelem knihovny. Tyto předpisy stanoví pravidla chování a podmínky vstupu do prostor knihovny a jsou pro návštěvníky závazné. V případě jejich porušení má knihovník právo návštěvníka vykázat, ev. nepustit jej do prostor knihovny. V případě závažnějšího problému (návštěvník pod vlivem alkoholu či drog, agresivní návštěvník) poskytují právní předpisy ochranu před takovými osobami a svěřují kompetenci řešení tohoto problému Policii České republiky nebo obecní policii.

ČESTNÝM HOSTEM KNIŽNÍHO VELETRHU BUDE ŠPANĚLSKO

SVĚT KNIHY PRAHA
BOOK WORLD PRAGUE
24.–27. 04. 2008

Nyní, když se k vám dostalo toto číslo Čtenáře, zbývá do začátku 14. mezinárodního knižního veletrhu Svět knihy Praha přibližně šest týdnů. To se už tým společnosti Svazu českých knihkupců a nakladatelů Svět knihy, která produkčně veletrh připravuje, bude dostávat do stále vyšších obrátek, řešit tisíce problémů, hledat nejpříjemnější řešení. A obávat se, jak všechno dopadne. Začátkem února, kdy jsem si s ředitelkou společnosti Svět knihy PhDr. DANOU KALINOVOU povídala o zajímavostech letošního ročníku, panoval v její kanceláři ještě relativní klid. Podtrhuji slovo „relativní“, takže vymezenou hodinu bylo třeba maximálně využít...

❑ **Termín konání pražského knižního veletrhu je letos poprvé za celé období jeho čtrnáctileté existence posunut do dubnového termínu. Můžete našim čtenářům vysvětlit proč?**

❑ Najít nejhodnější termín pro konání mezinárodní akce není vůbec jednoduché a ovlivňuje to mnoho faktorů. Úplně v začátcích byl náš veletrh pořádán ke konci května, protože v tom termínu bylo volné místo v kalendáriu mezinárodních knižních veletrhů a zároveň jsme se mohli umístit do všech dalších akcí na pražském Výstavišti. Ale vystavovatelé se postupně snažili termín posunout spíše do první poloviny května, čímž jsme se dost nešťastně dostali do období květnových státních svátků, kdy mnozí obyvatelé Prahy dávají přednost odjezdu do přírody. V loňském roce jsem s Výstavištěm Praha domluvila termín od 24. do 27. dubna, ale jak se záhy ukázalo, není to moc šťastné. Ve stejnou dobu se totiž koná budapeštský knižní veletrh a přesun termínu veletrhu v Londýně do poloviny dubna může ovlivnit návštěvu zástupců zahraničních nakladatelství a literárních agentur v Praze.

V příštím roce, kdy se bude konat již 15. ročník veletrhu Svět knihy Praha, se vracíme opět do května, máme blokováný termín od 14. do 17. 5. 2009. Necelý týden po nás však začíná veletrh ve Varšavě. Vidíte, jak je nesnadné vyřešit ke spokojenosti nejen naší, ale i našich sousedů takovou záležitost jako termín konání mezinárodní akce.

❑ **Čestným hostem letošního pražského veletrhu je Španělsko. Dovolím si trochu spekulovat o tom, jestli tuto volbu neovlivnilo představení katalánské kultury na loňském Frankfurtském veletrhu, které se ve Španělsku setkalo s dost odmítavým postojem. Nechtěla tedy Praha poskytnout Španělsku prostor pro celkovou prezentaci?**

❑ Musím říci, že zmíněné události účast Španělska na pražském veletrhu nemohly ovlivnit. Čestný host se domlouvá hodně dopředu, o tuto zemi jsme například usilovali téměř čtyři roky. Jejím představením jsme chtěli navázat na všechny předchozí prezentace velkých jazyků, které už na pražském veletrhu byly. Jsme velmi rádi, že naši partneři souhlasili s tím, abychom do tohoto tématu zahrnuli další španělsky mluvící země, takže představíme veškerou literaturu psanou tímto jazykem.

❑ **Volba tématu veletrhu a literárního festivalu *Láska a vášně v literatuře* nebyla jistě náhodná, inspiraci z tohoto pramene nacházíme u řady španělsky psaných děl...**

❑ Je to přesně tak, postavy jako El Cid či Don Quijote okouzlují stále nové generace čtenářů, inspiroují malíře, ilustrátory, dramatiky, filmaře... Téma lásky a vášně však chápeme v širších souvislostech, například jako zaujetí tvorbou, objevování nových cest a myšlenek. V tomto smyslu chceme dát prostor domácím i zahraničním vystavovatelům a dalším účastníkům veletrhu, kteří připravují vlastní programy.

Je také pravda, že je to dobré téma pro doprovodné festivaly *Svět knihy ve filmu* a *Svět knihy na jevišti*. Program prvního ze zmíněných festivalů bude sestaven z filmů představujících milostné dvojice, jako Romeo a Julie, Radúz a Mahulena, Tristan a Isolda a další.

Do programové nabídky připravujeme v rámci tohoto tématu také vlastní pořady, jejichž dramaturgem je literární kritik a teoretik Radim Kopáč. Budou se zabývat erotickou literaturou a svobodou slova, představíme lásku a vášně ve francouzské literatuře 18. až 20. století či erotickou poezii českých básníků – Nezvala, Halase, Štýrského, Máchy...

❑ **Na knižním veletrhu dáváte prostor i našim egyptologům. Je to dost neobvyklé, ale jistě zajímavé.**

❑ Česká egyptologie má za sebou padesátileté velmi úspěšné období, proto jsme uvítali nabídku Českého egyptologického ústavu působícího při FF UK představit v rámci knižního veletrhu výsledky své činnosti. Prezentace bude sestávat z vlastní expozice v Průmyslovém paláci představující publikace věnované tomuto tématu, ale i z filmových projekcí či přednášek, které dokumentují objevitelskou a vědeckou práci českých odborníků na území Egypta. Oznámena byla rovněž návštěva významných odborníků – muzeologů z Egypta, připravovaná ve spolupráci s ambasádou Egypta. Věřím, že egyptologický program potěší všechny zájemce o tento zajímavý obor.

❑ **Do programu veletrhu jste zařadili i konferenci *Kafka a Borgés*, která předchází stejnojmennému bienále. Můžete ji krátce představit?**

❑ Zmíněná konference proběhne ještě před knižním veletrhem – od 22. do 23. dubna, bienále bude pokračovat až do konce května. Pořádá se vždy jeden rok v Praze a další v Buenos Aires, letos tedy odborníky na dílo obou významných spisovatelů bude hostit Praha. Nápad uspořádat tuto konferenci a bienále v rámci pražského knižního veletrhu vzešel od argentinského velvyslance v ČR, což nás velmi potěšilo. Předběžně je oznámena vzácná návštěva, manželka Jorge Luise Borgése, paní María Kodama. Rádi bychom ji na veletrhu přivítali, myslíme si, že setkání s ní bude velmi zajímavé i pro české nakladatele, kteří mají o dílo J. Borgése zájem.

❑ **Na jaké pořady byste pozvala knihovnice a knihovníky, kteří pravidelně na knižní veletrh jezdí?**

❑ Rozhodně bych je pozvala na pořad, který se uskuteční ve čtvrtek 24. dubna a bude věnováný překladům španělské literatury do češtiny, ale zároveň také tomu, jak se španělská literatura překládá do dalších jazyků. Myslím si, že toto srovnání je důležité a inspirující především pro naše nakladatele, protože poskytne informace o autorech a dílech, o něž je ve světě zájem. Ráda bych upozornila také na připravovanou výstavu věnovanou historii a laureátům Cervantesovy ceny (Premio Miguel de Cervantes), což pro španělsky píšící autory představuje ekvivalent Nobelovy ceny za literaturu. Je udělována od roku 1976 za celoživotní dílo vždy 23. dubna, v den výročí smrti M. Cervantese a váže se k ní peněžní prémie v částce 90 000 euro.

Samozřejmě na veletrhu knihovníci naleznou novinky z různých oborů od širokého spektra našich nakladatelů a inspirovat je mohou i expozice zahraničních vystavovatelů.

❑ **V posledních ročnících připravujete v rámci kampaně *Rosteme s knihou* zajímavé literární soutěže pro mladé čtenáře. Jaké téma jste si vymysleli letos?**

❑ Tentokrát jsme se rozhodli oslovit skupiny čtenářů – nejméně tříčlenné. Jejich členové by měli přečíst stejnou knihu a formou krátkého textu ji doporučit svým vrstevníkům. Soutěž má název *Tahle kniha, to je ono* a mohou se do ní zapojit školní třídy, knihovny, zájmové kroužky atd. Více informací o kampani *Rosteme s knihou* i o zmíněné soutěži jsou na adrese www.rostemesknihou.cz.

❑ **Letošní veletrh ještě sice nezačal, ale vy už určitě přemýšlíte o tom příštím, jubilejním...**

❑ Je to opravdu tak, jsme rádi, že se s knižním veletrhem počítá jako s jednou z významných akcí v období, kdy bude Česká republika předsedající zemí Rady EU. Programy 15. ročníku veletrhu bychom chtěli připravit s francouzskými a švédskými kolegy, s partnery ze zemí, které Radě EU předsedaly (Francie) či budou předsedat po ČR (Švédsko). Téma Fantazie a kreativita by mělo zohledňovat i význam četby pro vlastní vzdělávání a podporu individuálního tvořivého přístupu.

Přehled obhájených diplomových prací na ÚISK FF UK v lednu 2008

Milí čtenáři, již potřetí se setkáváte s přehledem obhájených diplomových prací Ústavu informačních studií a knihovnictví Univerzity Karlovy v rámci seriálu, který seznamuje širší knihovnickou veřejnost se zdroji aktuálních informací našeho oboru a přispívá k většímu využívání diplomových prací studentů. Diplomové práce, jejichž přehled vám dnes přinášíme, byly obhájeny v lednovém termínu státních závěrečných zkoušek. V tomto termínu ukončilo na ÚISK FF UK magisterské studium čtrnáct studentů. Současně bylo také obhájeno čtrnáct diplomových prací, z toho pět v knihovnickém zaměření a devět v zaměření informačním.

Pokud vás některá práce zaujme a budete se chtít o ní dozvědět více, neváhejte kontaktovat nás nebo přímo redakci časopisu Čtenář (ctenar@svkkl.cz). My na vaši žádost oslovíme autora příslušné práce, zda by měl zájem uveřejnit z ní výtah ve Čtenáři a zároveň ji tak přiblížit mnoha čtenářům tohoto časopisu.

Pro doplnění ještě dodejme, že informace o zadaných, odevzdaných a obhájených bakalářských, diplomových, rigorózních a disertačních pracích na Ústavu informačních studií a knihovnictví je možné vyhledávat pomocí systému ISDP (Informační systém diplomových prací) na <http://isdp.alstanet.cz/search.asp>. V ISDP najdete také další informace o pracích z našeho přehledu, např. kdo byl vedoucím a oponentem práce, překlad názvu práce do angličtiny, autorský abstrakt, rozsah práce, klíčová slova.

Obhájené práce jsou fyzicky uloženy v Knihovně společenských věd T. G. Masaryka v Jinonicích, U Kříže 8, Praha 5 – Jinonice.

Seznam názvů a autorů obhájených diplomových prací:

PETRA MYŠKOVÁ > Petra.Myskova@ff.cuni.cz VĚRA PILECKÁ > Vera.Pilecka@ff.cuni.cz

Knihovnické zaměření:

- *Systém OCLC ILL a jeho využití v oddělení meziknihovnických služeb v Národní knihovně České republiky* (Bc. Lukáš Gruber)
- *Analýza současného stavu knihovnických a informačních služeb v zemědělství a potravinářství* (Bc. Patrik Šlechta)
- *Možnosti ochrany knihovnických fondů a preventivní příprava pro případy živelních katastrof* (Bc. Linda Tomášková)
- *Vydavatelství BioMed Central a jeho volně dostupné on-line časopisy (včetně časopisů českého původu)* (Bc. Iva Burešová)
- *Meziknihovní výpůjční služby v Knihovně AV ČR a jejich další rozvoj* (Bc. Monika Friedmanová)

Informační zaměření:

- *Projekt IZIP – elektronická zdravotní knížka: projekt eHealth v ČR v kontextu s podobnými projekty v EU* (Bc. Petra Keřková)
- *Možnosti aplikace folksonomií v uživatelském rozhraní odborných knihovnicko-informačních systémů na příkladu Jednotné informační brány* (Bc. Lenka Němečková)
- *Poskytování služeb předních českých internetových portálů* (Bc. Luboš Markvart)
- *Automatizovaný knihovnický systém Olib: implementační proces a administrace* (Bc. Zuzana Rybářová)
- *Řešení výstavby digitalizačního centra na příkladu Knihovny Akademie věd ČR* (Bc. Anna Ryšánková)
- *Systémy relačních databází se zaměřením na knihovní aplikace* (Bc. Lukáš Marek)
- *Techniky vyhledávání v databázích s ohledem na různé typy informačních objektů* (Bc. Radek Bitrman)
- *Proměna autority vzhledem k vývoji médií* (Bc. Jakub Štohr)
- *Národní digitální knihovny v Evropě: současný stav a trendy vývoje* (Bc. Anna Nerglová)

SERVIS ČTENÁŘE

Vyhlášení soutěže Nadace knihoven

Nadace knihoven vypisuje soutěž na podporu studijních cest do zahraničních knihoven v roce 2008

1. PODMÍNKY PRO PŘIHLÁŠENÍ DO SOUTĚŽE

1.1 Účastníci soutěže

Občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, příspěvkové a rozpočtové organizace působící na území ČR.

1.2 Údaje v žádosti

Účastník se přihlašuje do soutěže písemnou žádostí, která bude obsahovat:

- ⊗ název a adresu (včetně e-mailu) účastníka,
- ⊗ údaje o zájemci, pro něhož je studijní cesta připravována, tj. profesní životopis včetně dosaženého vzdělání a funkce v současném zaměstnání, údaje o jazykových znalostech, příp. výčet již absolvovaných stáží, seznam publikovaných prací a proslovených přednášek,
- ⊗ náplň studijní cesty, místo a termín konání cesty, očekávaný přínos pro účastníka soutěže,
- ⊗ předpokládané náklady cesty.

1.3 Uzávěrka přihlášek

Žádost se odevzdává osobně nebo zasílá poštou na adresu vyhlášovatele do **30. dubna 2008**. Rozhodující je datum na razítku podací pošty.

1.4 Adresa vyhlášovatele

Nadace knihoven, Kounicova 65a, 601 87 Brno.

2. VYHODNOCENÍ SOUTĚŽE

2.1 Posouzení přihlášek do soutěže

Žádosti účastníků soutěže posoudí správní rada Nadace knihoven do 31. května 2008 podle následujících kritérií:

- ⊗ přínos studijní cesty pro instituci, ve které zájemce o studijní cestu pracuje,
- ⊗ jazykové a odborné znalosti uchazeče,
- ⊗ kvalita zpracované žádosti.

2.2 Výše příspěvku

Finanční příspěvek, který bude Nadací knihoven hrazen výnosem z vkladu **Nadačního investičního fondu**, činí **maximálně 50 % nákladů** na studijní cestu.

KRONIKA

Dne 1. listopadu 2007 nás opustila významná knihovnická osobnost Ústecka. V Poličce toho dne zemřel Zdeněk Vojtek, bývalý náměstek pro vědecké služby Státní vědecké knihovny Maxima Gorkého v Ústí nad Labem (nynější Severočeská vědecká knihovna).

Zdeněk Vojtek po absolvování státního reálného gymnázia studoval v letech 1945 až 1949 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor knihovnictví, pomocných věd historických a českého jazyka, kde sice získal absolutorium, ale studium neukončil státní zkouškou. Po krátkém působení v učitelství povolání a po ukončení vojenské prezenční služby nastoupil v roce 1956 jako knihovník do tehdejší Československé akademie zemědělských věd. V letech 1961 až 1963 působil jako technik v Ústřední zemědělské a lesnické knihovně v Praze.

Za Zdeňkem Vojtkem

Do ústecké knihovny nastoupil v říjnu 1963 a zpočátku vykonával funkci vedoucího metodického oddělení. V roce 1975 se stal vedoucím odboru speciálních služeb a od listopadu 1978 až do odchodu do důchodu v červnu 1986 byl zástupcem ředitele knihovny a jeho náměstkem.

Zdeněk Vojtek se zasloužil o vybudování celookresního centralizovaného systému knihovnických služeb, který se stal vzorem pro ostatní regiony. Několik let redigoval Výběr kulturních výročí, organizoval tzv. jarní setkání se spisovatelem a krajská kola soutěže Budujeme vzornou lidovou knihovnu. V osobě Z. Vojtky odešel milý člověk, který byl připraven kdykoliv poradit mladším i starším kolegům. (abr)

Kalkulátor pro vyhodnocování standardu veřejných knihovnických a informačních služeb za rok 2006

Veřejné knihovnické a informační služby (VKIS) jsou souhrnným názvem pro služby poskytované veřejnými knihovnami a jsou definovány v knihovním zákoně z roku 2001. Na druhé straně zákon nestanoví žádné kvantitativní a kvalitativní parametry těchto služeb či podmínky, za kterých by měly být poskytovány uživatelům. Počátkem roku 2005 vydalo Ministerstvo kultury ČR **metodický pokyn**¹, který pro základní služby knihoven standardizuje podmínky, za nichž mají být služby poskytovány. Jedná se zejména o *Počet přírůstků za kalendářní rok*, *Výdaj na nákup KF na jednoho obyvatele*, *Počet PC připojených k internetu pro uživatele*, *Počet studijních míst* a *Počet otevíracích hodin knihovny týdně*. Hodnoty vymezené standardem jsou definovány jako **optimální** a jejich naplnění garantuje dobrou kvalitu poskytovaných služeb. Jedná se tedy o hodnoty, ke kterým by knihovny měly postupně směřovat.

Cílem standardů je:

- a) zlepšit dostupnost a kvalitu VKIS pro uživatele,
- b) umožnit knihovnám, provozovatelům knihoven, obcím, krajům a ústředním orgánům

státní správy provádět srovnání a kontrolu dostupnosti a kvality VKIS a systematicky uplatňovat formy podpory rozvoje VKIS,

c) stát se nástrojem motivace a poskytnout za-interesovaným indikátory jako pomůcku pro plánování, poskytování a využívání peněžních prostředků z veřejných rozpočtů za účelem podpory rozvoje VKIS.

Poprvé byla podle těchto standardů zpracována na celostátní úrovni statistická data knihoven za rok 2004 (NK ČR). Kromě další celostátní analýzy za rok 2005² se začaly objevovat analýzy výsledků veřejných knihoven na základě standardů VKIS v rámci krajů (krajskými knihovnami) a menších regionů (většinou pověřenými knihovnami).

V roce 2006 začal Knihovnický institut NK ČR spolupracovat s Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu (NIPOS) na přípravě **nástroje pro vyhodnocování standardu VKIS**. Výsledkem spolupráce je kalkulační nástroj, který byl zpřístupněn odborné veřejnosti na podzim roku 2007 na stránkách: <http://www.nipos-mk.cz/vkis> (viz obrázek).

Popis a základní funkce kalkulátoru

- Formou **analytické tabulky** je zde možné porovnávat hodnoty standardu s reálnými hodnotami, kterých veřejné knihovny ČR dosahují ve **sledovaných pěti oblastech**. Kromě výsledků za celou Českou republiku se dají výsledky **filtrvat i podle jednotlivých krajů**.
- Výsledky analýzy vycházejí ze **statistických dat o činnosti veřejných knihoven**, které shromažďuje NIPOS v rámci ročních statistických šetření Kult (MK) 12-01. Kalkulátor obsahuje údaje za rok **2005** a **2006** s uvedením průměrných hodnot za rok **2002**, ze kterých se při tvorbě standardů vycházelo. Báze statistických údajů byly před vložením do kalkulátoru pročištěny a byla z nich odstraněna data těch knihoven, které nevyplnily údaj o počtu obyvatel nebo jiné údaje nezbytné pro analýzu.
- Výsledky jsou uspořádány **do 8 skupin knihoven rozdělených podle počtu obsluhované populace**. Vždy je uvedeno, kolik knihoven se v příslušné skupině nachází.
- Do výpočtu průměrných, maximálních a minimálních hodnot byly započítávány jen ty knihovny, které v daném indikátoru vykázaly

hodnotu větší než nula – tzv. **relevantní knihovny**. Ty knihovny, které například nevykázaly žádné výdaje při doplňování knihovního fondu, neuvedly počet přírůstků či rozsah provozní doby, nebyly připojeny k internetu apod., byly z výpočtů odstraněny. Hlavním důvodem pro tento postup bylo, aby nulová hodnota, jako extrémní hodnota, podstatně neovlivnila celkový průměr dosahovaný knihovnami, které byly ve stanovené oblasti aktivní. Všechny knihovny s vykázanou hodnotou „nula“ byly zařazeny do kategorie knihoven, které nesplňují dotyčný standard.

- Z tabulky je možné zjistit jaká je **minimální, průměrná a maximální hodnota** zjištěná v dané skupině knihoven. Přičemž je vždy nabídnuto **srovnání s hodnotami standardu**.
- Po zadání vybrané volby je možné propočtené hodnoty **exportovat do Excelu** a výsledný soubor uložit na vlastním počítači a dále s ním pracovat.

Veřejné knihovny i jejich provozovatelé si mohou prostřednictvím tohoto nástroje okamžitě ověřit, zda standard splňují a v jakém kontextu se pohybují ve vztahu k minimálním,

počet obyvatel	počet knihoven	zavřené knihovny	splňují standard	nesplňují standard	standard splňuje %	standard nesplňuje %	hodnota standardu	průměr 2006/hod.	průměr 2005/hod.
1-500	2 941	58	254	2 687	8,6	91,4	5-10	2,7	2,4
501-1 000	1 167	22	91	1 076	7,8	92,2	10-15	4,3	4,0
1 001-3 000	847	12	280	567	33,1	66,9	15-20	11,0	10,7
3 001-5 000	169	2	114	55	67,5	32,5	20-25	22,0	21,6
5 001-10 000	148	2	82	66	55,4	44,6	25-35	26,6	26,3
10 001-20 000	68	0	29	39	42,6	57,4	35-45	31,9	31,4
20 001-40 000	38	0	13	25	34,2	65,8	45-50	41,4	41,2
Nad 40 001	36	0	11	25	30,6	69,4	50 a více	46,4	47,4

počet obyvatel	počet knihoven	knihovna nenakupuje	splňují standard	nesplňují standard	standard splňuje %	standard nesplňuje %	hodnota standardu/Kč	průměr 2006/Kč	průměr 2005/Kč
1-500	2 941	1 554	368	2 573	12,5	87,5	25-35	23,8	20,1
501-1000	1 167	323	152	1 015	13,0	87,0	25-35	17,6	15,2
1 001-3 000	847	112	177	670	20,9	79,1	25-35	20,6	18,5
3 001-5 000	169	3	63	106	37,3	62,7	25-35	24,8	23,1
5 001-10 000	148	7	73	75	49,3	50,7	25-35	29,0	25,8
10 001-20 000	68	2	41	27	60,3	39,7	25-35	36,1	37,6
20 001-40 000	38	2	25	13	65,8	34,2	25-35	43,3	42,0
Nad 40 001	36	2	19	17	52,8	47,2	25-35	31,9	28,2

Počet přírůstků KF za rok									
počet obyvatel	počet knihoven	knihovna nedoplní	splňuje standard celkem	nesplňuje standard celkem	standard splňuje %	standard nesplňuje %	hodnota standardu k. j.	průměr 2006 k. j.	průměr 2005 k. j.
1–500	2 941	1 331	508	2 433	17,3	82,7	45–80	53	59
501–1 000	1 167	261	321	846	27,5	72,5	80–150	93	104
1 001–3 000	847	68	410	437	48,4	51,6	150–350	230	232
3 001–5 000	169	0	125	44	74,0	26,0	350–750	606	647
5 001–10 000	148	0	107	41	72,3	27,7	750–1 500	1 250	1 186
10 001–20 000	68	0	56	12	82,4	17,6	1 500–4 000	3 259	3 615
20 001–40 000	38	0	29	9	76,3	23,7	4 000–7 500	6 501	6 709
Nad 40 001	36	0	26	10	72,2	27,8	7 500 a více	20 460	20 925

Studijní místa									
počet obyvatel	počet knihoven	žádné studijní místo	splňuje standard celkem	nesplňuje standard celkem	standard splňuje %	standard nesplňuje %	hodnota standardu studijní místa	průměr 2006 st. m.	průměr 2005 st. m.
1–500	2 941	674	1 269	1 672	43,1	56,9	4–5	3,9	4 až 5
501–1000	1 167	183	469	698	40,2	59,8	6–8	4,9	6
1 001–3 000	847	79	341	506	40,3	59,7	9–10	7,3	8
3 001–5 000	169	5	79	90	46,7	53,3	10–18	11,8	13
5 001–10 000	148	0	75	73	50,7	49,3	20–28	18,1	17 až 18
10 001–20 000	68	1	24	44	35,3	64,7	28–40	27	26
20 001–40 000	38	1	25	13	65,8	34,2	40–75	57,9	53
Nad 40 001	36	1	24	12	66,7	33,3	75 a více	167,2	173

průměrným a maximálním hodnotám dosaženým na celostátní či krajské úrovni. Metodická oddělení krajských knihoven mohou výsledky využít jako kontrolu stavu VKIS v knihovnách svého kraje. Předpokládá se, že do báze budou přidávána i data za další roky a bude tak podchycen kontinuální vývoj plnění standardů a umožněno srovnání v delším časovém úseku.

Vyhodnocení standardu za rok 2006

Počet hodin pro veřejnost týdně

Ve srovnání s předchozím rokem 2005 se průměrné hodnoty výrazně nezměnily, v některých případech klesly (8. kategorie), ve většině kategorií se mírně zvýšily. Nejvyšší procento plnění standardů vykazují knihovny ve městech a obcích s 3000 až 10 000 obyvateli (68 až 55 %). V ostatních kategoriích nesplňuje standard ani polovina knihoven. V kategoriích do 1000 obyvatel splňuje standard pouze 345 z 4108 knihoven – 8 % knihoven. Většina těchto knihoven má otevírací dobu 2 až 3 hodiny týdně.

Celkově nesplňuje standard 83 % všech knihoven, v roce 2005 to bylo 87 % knihoven, což představuje mírné zlepšení.

Výrazně se snížil počet knihoven, které vykazovaly hodnotu nula, u nichž jsme předpokládali, že jsou zavřené a v příslušném roce nefungovaly. V roce 2005 jich bylo 742, v roce 2006 klesl počet na 96. Na základě tohoto výrazného rozdílu můžeme usoudit, že ve většině případů nešlo o uzavřené knihovny, ale o špatně vyplněný výkaz.

Nákup knihovního fondu (KF) na 1 obyvatele

Průměrné hodnoty s výjimkou 6. kategorie (10 000–20 000 obyvatel) se v porovnání s rokem 2005 zvýšily, v některých případech i výrazněji (1. a 5. kategorie), což je velmi pozitivní trend. Přesto většina knihoven hodnot standardu stále nedosahuje, jen 918 knihoven ze všech knihoven, tedy 17 %, splňuje standard. V roce 2005 to bylo 16 % knihoven. Nejlépe se daří splňovat standard knihovnám ve větších kategoriích (od 50 do 66 % knihoven), naopak

Počet PC připojených k internetu pro uživatele									
počet obyvatel	počet knihoven	nepřipojené knihovny	splňuje standard	nesplňuje standard	standard splňuje %	standard nesplňuje %	hodnota standardu	průměr 2006 PC	průměr 2005 PC
1–500	2 941	1 179	1 762	1 179	59,9	40,1	1–2	1,2	1,1
501–1 000	1 167	283	233	934	20,0	80,0	2	1,4	1,4
1 001–3 000	847	125	360	487	42,5	57,5	2–3	1,8	1,7
3 001–5 000	169	7	69	100	40,8	59,2	3–5	2,6	2,3
5 001–10 000	148	1	46	102	31,1	68,9	5–7	4,1	3,5
10 001–20 000	68	0	30	38	44,1	55,9	7–10	7	6
20 001–40 000	38	0	30	8	78,9	21,1	10–15	15,5	14
Nad 40 001	36	0	23	13	63,9	36,1	15 a více	34	29

v těch nejmenších jen kolem 13 % knihoven věnuje na nákup KF dostatečné množství financí.

Pokud bychom se podívali na knihovny, které v roce 2006 nevydaly na nákup KF žádné peníze, zjistíme, že jich je 2005 – tedy 37 % knihoven. V roce 2005 to bylo 2149 knihoven – 39 %.

Počet přírůstků KF za rok

S výjimkou kategorie knihoven ve městech s 5000–10 000 obyvateli se ve všech kategoriích knihoven průměrné hodnoty snížily. Což je pozoruhodné především v souvislosti s předchozím standardem (výdaj na nákup KF na obyvatele), kde průměrné hodnoty naopak stouply. Z toho by se dalo odvodit, že ceny za knihy a další dokumenty rok od roku rostou a dá se jich pořídit za určité prostředky čím dál méně i přesto, že se jejich objem mírně zvyšuje.

Přesto je tento standard naplněn poměrně dobře – splňuje ho 29 % (1582) knihoven; v roce 2005 to bylo 1640 knihoven – 30 %.

Ve většině kategorií knihoven plní standard více než polovina knihoven, v kategorii knihoven ve městech s 10 000–20 000 obyvatel je to více než 80 % a v dalších čtyřech kategoriích je to přes 70 % knihoven. I v těch nejmenších kategoriích knihoven plní tento standard ve srovnání s ostatními výrazně více knihoven a průměrné hodnoty dosahují nebo převyšují hodnoty standardu.

Přesto v roce 2006 nedoplnilo 1660 knihoven svůj fond o žádnou knihovní jednotku – to znamená 31 % knihoven. V roce 2005 to bylo 1767 knihoven – 32 %.

Studijní místa

Co se týče počtu studijních míst, můžeme také sledovat pokles průměrných hodnot oproti roku 2005 téměř ve všech kategoriích. Ten lze ale vysvětlit tím, že v roce 2006 vykazoval údaje o počtu studijních míst více knihoven, které průměrné hodnoty počtu studijních míst snížily. Na druhé straně lze sledovat výrazné zlepšení v plnění tohoto standardu u více knihoven – 42 % (2306 knihoven) splňuje tento standard, přičemž v roce 2005 to bylo pouze 1489 knihoven (27 %).

Počet PC připojených k internetu pro uživatele

V případě plnění tohoto standardu můžeme sledovat výrazný trend ke zlepšování. Průměrné hodnoty se od roku 2005 na první pohled příliš nezvýšily, kromě největší 8. kategorie knihoven – zlepšení z 29 PC na 34. Po bližším prozkoumání však zjistíme, že šlo o změny mimořádné.

V roce 2005 bylo ještě 2843 knihoven nepřipojených k internetu, což činilo 52 % všech knihoven. V roce 2006 jejich počet klesl na 1595, což je 29 % knihoven. Znamená to, že počet knihoven, které nabízejí svým uživatelům přístup k internetu stoupl o 23 % na 71 % knihoven.

Standard v počtu PC připojených k internetu na knihovnu splňuje 43 % (3819) knihoven. V roce 2005 to bylo pouze 29 % (1616) knihoven.

Závěry

- Plnění standardu v počtu hodin pro veřejnost týdně vykazuje mírné zlepšení – 17 %

knihoven z celkového počtu standard splňuje, v roce 2005 to bylo 13 %.

- Plnění standardu v **nákupu KF na 1 obyvatele** zůstává zhruba na stejné úrovni – 17 % knihoven standard splňuje oproti 16 % v r. 2005.
- To samé platí o standardu v **počtu přírůstků k. j. v kalendářním roce** – standard splňuje 29 % knihoven, v roce 2005 to bylo 30 %.
- Jiná situace nastává v plnění standardu **studijních míst**. Zde se počet knihoven, které plní standard zvýšil z 27 % v roce 2005 na 42 % v roce 2006. Tento vzestup je způsoben přesnějším vykazováním položky studijní místo.
- Ještě lepšího výsledku se podařilo dosáhnout v plnění standardu v **počtu PC připojených k internetu pro uživatele**. Počet knihoven, které splňují standard stoupl z 29 na 43 %. Největším úspěchem je připojení dalších knihoven – celkově je k internetu připojeno 71 % knihoven (v roce 2005 to bylo 48 %).

Výsledky analýzy vycházejí ze statistických dat o činnosti veřejných knihoven, které shromažďuje NIPOS v rámci ročních statistických šetření Kult (MK) 12-01. Pokud mají mít vypovídací hodnotu, musí být údaje přesné. Při

práci s toutoází však každoročně narážíme na chybně vyplněné údaje, které výpočty deformují. Nejzávažnější chybou je pak nevyplnění počtu obyvatel (rozsah obsluhované populace), což je zásadní údaj pro potřeby analýzy. V některých případech lze chybějící údaj doplnit, ale v případě částí měst a obcí to většinou možné není. Každoročně je proto vyřazeno okolo 10–15 % knihoven z celkového počtu, ačkoliv lze tento údaj snadno zjistit na matrice obecního úřadu. Mezi nejproblematictější položky patří tradičně počet studijních míst a plocha knihovny – knihovny se často neobtěžují s jejich vyplňováním. Je ovšem nutné podotknout, že oproti předchozím rokům se situace zvolna zlepšuje. Stav knihovního fondu a otevírací doba jsou další problematické položky, které často zůstávají bez uvedení údajů. Statistické údaje také zkreslují dočasně uzavřené knihovny. Pro sběr statistických dat za rok 2007 připravil NIPOS některé úpravy formuláře pro sběr dat včetně nezbytných kontrol, které by měly přispět ke zkvalitnění sběru statistických údajů.

VLADANA PILLEROVÁ
> Vladana.Pillerova@nkp.cz

ODKAZY:

- 1 *Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky [on-line].* Praha: Ministerstvo kultury ČR, 31. 3. 2005 [cit. 2007–12–12]. PDF. Dostupný z [www: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/MethodVKIS.htm>](http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/MethodVKIS.htm).
- 2 PILLEROVÁ, V. – RICHTER, V. *Vyhodnocení standardů veřejných knihovnických a informačních služeb za rok 2005: celostátní úroveň.* Praha: Národní knihovna, 2006. s. 33. Dostupné z [www: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/Vykony/StandardVyhodnoceni2005.pdf>](http://knihovnam.nkp.cz/docs/Vykony/StandardVyhodnoceni2005.pdf)

SERVIS ČTENÁŘE

Ministerstvo kultury ČR uveřejnilo na svých webových stránkách informace o evidenci knihoven od 1. 1. 2008 a o úhradě odměny autorům za půjčování. Vybíráme z tohoto dokumentu několik dílčích bodů, plný text zprávy najdete na <http://www.mkr.cz/> v sekci *Evidence a adresář knihoven evidovaných Ministerstvem kultury*.

- Dle ustanovení § 24, odst. 2) zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění, mohly být do evidence knihoven, vedené Ministerstvem kultury, zapsány i knihovny, které do 31. 12. 2007 neumožňovaly přístup k informacím na internetu, k nimž má knihovna bezplatný přístup;
- zápis v evidenci těch knihoven, které tuto službu nebudou poskytovat od 1. ledna 2008, Ministerstvo kultury na základě výše uvedeného ustanovení zruší;
- knihovnám, které nebudou v evidenci knihoven zapsány, nebude možno poskytovat z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu účelově určené dotace;
- záleží na úvaze krajů, budou-li nadále v rámci svých dotačních programů na zajištění regionálních funkcí finančně podporovat pouze knihovny zapsané v evidenci knihoven MK, nebo také ty, které přístup občanů k internetu neumožňují.

zdroj MK ČR

Je profese knihovníka úplně zastaralá?

3.

33 DŮVODŮ PROČ JSOU KNIHOVNY A KNIHOVNÍCI STÁLE MIMOŘÁDNĚ DŮLEŽITÍ

7. Digitalizace znamená de facto i přežití

Daniel Greenstein z University of California uvádí velmi praktický důvod digitalizace knih: v elektronické formě nejsou knihy vystaveny ve stejné míře přírodním katastrofám nebo zkáze, jejichž riziko je tím větší, čím jsou knihy starší. Dokonce uvádí knihovny zničené hurikánem Katrina jako důležitou připomínku citlivosti a zranitelnosti kulturní paměti.

8. Digitalizace chvíli potrvá. Dlouhou chvíli...

Zatímco vyhledávání knih probíhá v atmosféře pohybu, který se nedá zastavit, bourá všechny zdi mezi knihovnami a odkrývá neznámé poklady, digitalizace je stále daleko od dosažení svého cíle. S odhadovanými 100 miliony knih, které byly vytištěny od vynalezení pohyblivé sazby, tento proces sotva pokročil. Digitalizace je drahá a komplikovaná a dosud zdigitalizovaný milion knih (Googlem) je kapkou v moři. „Většina informací“, jak poznamenal Jens Redmer, ředitel Googlu pro Evropu, „se nachází mimo internet“.

Ale jak dlouho potrvá digitální zaznamenání všech poznatků na světě? V roce 2002 se Lary Page chlubil, že Google je schopen zdigitalizovat přibližně sedm milionů knih za šest let. Do roku 2007 se mu podařilo zaznamenat milion

knih. Když předpokládáme, že se Google vypořádá s legislativními a logistickými problémy a vychrlí kolem sedmi milionů knih každých 6 let, nejbližší možné datum dokončení připadá stále až na rok 2092.

Mezitím širší základna uživatelů bude spoléhat na místní knihovny nebo on-line sbírky toho, co již je digitalizováno. Omezování činnosti „fyzických“ knihoven ještě před dokončením digitalizace, by znamenalo nechat čtenáře na holičkách.

9. Knihovny nejsou jen knihy

Moderní technologie se integrují do knihovnických systémů, ale neničí je. Kdyby se tento trend dostal až do extrému (ačkoliv je pravděpodobné, že se tak nestane), mohli bychom nakonec celé knihovní fondy degradovat na databáze a zpřístupňovat je pouze v digitální formě. A v jaké pozici by pak byli knihovníci? Byli by pak „převálcování“ tímto „nadčasovým nepřitelem“ práce?

Ve skutečnosti nikoliv. Technologie vlastně ukazují, že knihovníci tu nejsou jen proto, aby ukládali knihy do regálů. Jejich práce spíše spočívá ve vedení a školení návštěvníků jak vyhledávat informace bez ohledu na to, zda jsou v klasické či digitální formě. Technologie poskytují lepší přístup k informacím, ale je to složitější nástroj, často vyžadující odborné know-how. A to je základ knihovnickovy nové specializace: školit uživatele, aby zvládali nejpokrokovější postupy, které by jim pomohly k efektivnějšímu získávání informací.

WILLIAM SHERMAN
přeložil **MIROSLAV RESSLER**

DO ČÍSLA přispěli

• **Mgr. Dana Bjačková** • **Mgr. Rozálie Cenigová** – Slovenská pedagogická knižnica, Bratislava • **PhDr. Jaroslav Čísař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze • **Mgr. Jana Černá** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně • **Mgr. Ludmila Čumplová** – Národní pedagogická knihovna Komenského v Praze • **PhDr. Zuzana Kopencová** – Městská knihovna v Praze • **Mgr. Petra Koutná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v.o.s. • **PhDr. Antonín K. K. Kudláč** v Praze • **PhDr. Milena Medková** – Obchodní akademie a VOŠ Valašské Meziříčí • **Mgr. Petra Myšková** – ÚIKS UK v Praze • **Mgr. Věra Pilecká** – ÚIKS UK v Praze • **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR • **William Sherman** • **Mgr. Kateřina Telínová** – Krajská knihovna Karlovy Vary

Mahenův památník v Brně

Jsem milíř, který v lesích dýmá...

Doutnám uvnitř neustále...

*Ať si dělají plameny uvnitř, co chtějí – ale jenom uvnitř!
Pravá cena života nenalézá se dnes či zrovna zítra.
A utál bych si raději ruku, než bych pracoval s přejatými
již, osvědčenými a příjemnými.*

Jiří Mahen

Cítat z knihy krátkých próz Jiřího Mahena *Díže* si vybrala Společnost Jiřího Mahena jako motto pro svůj členský zpravodaj *Milíř* i pro náplň svého směřování. Mahenův památník (dále jen MP), od jehož otevření uplynulo v prosinci loňského roku 15 let, je mj. základnou pro činnost tohoto občanského sdružení. Jeho dlouholetým předsedou je básník, dramatik, překladatel a všestranný kulturní činitel Ludvík Kundera a mezi členy najdeme nejednu významnou knihovnickou či literární osobnost.

Podle odkazu paní Karly Mahenové-Vančurové slouží MP zároveň jako pobočka knihovny, kterou založil a vybudoval Jiří Mahen, a zároveň jako muzeum, které připomíná jeho košatou osobnost. Stálá expozice pro nedostatek místa pouze naznačuje všechny jeho aktivity, velmi působivá je původní Mahenova pracovna. V MP se můžeme dozvědět ledač o historii Knihovny Jiřího Mahena v Brně, bádat v Mahenových spisech i jeho literatuře nebo nacházet recenze na díla autorů spjatých s jižní Moravou či s Brnem.

I když počet registrovaných čtenářů se od otevření MP takřka zdvojnásobil a zejména v neděli knihovna „praská ve švech“, největší ohlasu a zájmu návštěvníků dosáhla kulturní setkání na jeho půdě. Kromě besed pro školy všech stupňů (od mateřských po studenty Masarykovy univerzity v Brně) se zde pravidelně konají tzv. „Velká čtení“ z dosud nepublikovaných textů členů Obce spisovatelů, uvádění knih nekomerčních nakladatelství,

přednášky o české literatuře Společnosti J. Mahena, čtení z textů osobností spjatých s Brnem Brunensia sub tegulis, cyklus *Laureáti Nobelovy ceny*. Dále představení studentského divadla Útulek a jiných mladých divadelních a literárních tvůrců. V pořádání besed spolupracuje i se sdruženími a institucemi podobného zaměření – Společností Otokara Březiny, Společností Anny Pammrové, s Klubem přátel Mahenovy činohry Národního divadla v Brně, s Klubem rozhlasové stanice Vltava, s literární redakcí Českého rozhlasu Brno i s Mahenovým rybářským klubem. Už dvakrát se zde uskutečnila i Muzejní noc s bohatým kulturním programem. Mezi osobnostmi,

kteří již několikrát přijaly pozvání do MP, jsou Ivan Klíma, Pavel Kosatík, Jiří Kratochvíl, Antonín Přidal, Zdeněk Rotrekl, Pavel Švanda, Madla a Ludvík Vaculíkovi a další.

Jednou z akcí, která měla opakovaně úspěch u dětí i u jejich rodinných příslušníků, bylo pasování dětí z prvních tříd na „rytíře knih a čtenáře knihovny“, s pohádkovým představením Divadla Koráb. Slavnostní pasování se konalo v rámci projektu na podporu dětského čtenářství „Poprvé do školy – Poprvé do knihovny“, za který KJM obdržela v roce 2004 cenu Ministerstva kultury ČR *Knihovna roku*.

Nejen dětští čtenáři, kteří to často vyjadřovali v odpovědích na anketu *Kamarádka knihovna*, ale i dospělí návštěvníci oceňují komorní přátelské prostředí, atmosféru či individuální přístup. Snad i do budoucna zůstane MP místem setkávání a oázou klidu, kde každý příchozí může načerpat povzbuzení a energii pro další „půtky“ se životem.

JANA ČERNÁ

ČTENÁŘ informuje

Časopis Čtenář najdete na pultech knihkupectví ACADEMIA

• Václavské náměstí 34, PRAHA 1 • Národní třída 7, PRAHA 1

• náměstí Svobody 13, BRNO

OD POSLEDNÍ STRÁNKY K PŘEDSÁDCE

MANGUEL, Alberto. *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007. 480 s.

„De Bury bohudíky nebyl učenec, prostě si jen četl, co se mu líbilo“ (s. 390). Tato věta z knihy argentinského spisovatele, esejisty a překladatele Alberta Manguela by mohla sloužit jako výstižné motto jeho neakademického a velmi „osobního“ přístupu, který ho přivádí do blízkosti například některých knih Jorge Luise Borgese nebo třeba českého *Deníku šíleného čtenáře* (Dokořán, 2007) od Pavla Housera.

Autor svou knihu otevírá reflexí vlastních individuálních „dějin čtení“ s důrazem na iniciační zážitky v podobě předčítání slepému J. L. Borgesovi, v té době již slavnému spisovateli a mimochodem též řediteli Národní knihovny v Buenos Aires. Tato aktivita zřejmě zrodila nápad na sepsání historie četby a čtenářství, která má ovšem našťástí daleko do strohého pozitivismu tradiční historiografie. Manguel svůj soubor úvah o knihách a jejich čtenářích rozdělil do dvou velkých oddílů: v prvním se zaměřuje na téma „zevnitř“ a v druhém „zvenku“, nebo jinými slovy, jednou nahlíží čtenářství jako záležitost jednotlivce a podruhé zkoumá jeho společenské kontexty.

Čtenářova cesta částí nazvanou *Akty čtení* začíná u starých teorií vnímání písma jako fyziologického procesu a pokračuje postupným vývojem od hlasitého čtení k tichému, memorování kano-nických textů jako základů „pravé vzdělanosti“, učením se čtení (v éře humanismu postupně dochází k přesunu od akcentu na osvojení si formy k chápání smyslu čteného) a využitím vizuality jakožto brány k obsahu textu (středověká „biblia pauperum“). Samostatné kapitoly se zde dočkalo předčítání jako specifická forma vnímání textu, objevuje se rozprava o změnách tvaru knihy i o čtení v soukromí a nevhodnějších místech k tomuto účelu (se zvláštním důrazem na postel). Oddíl je zakončen pohledem na čtení jako metaforu života a světa, jak se objevuje třeba v tvorbě Walta Whitmana.

V části *Síly čtenáře* se autor soustředil na počátky psaní, a tedy zároveň čtení, kladené do starověké Mezopotámie, na uspořádání knihoven, jehož základní model odvozuje od Alexandrijské knihovny, jakož i na takové pozoruhodnosti, jakým bylo věštění z knih nebo symbolika knihy v náboženském výtvarném umění. Zajímá ho ovšem také třeba četba historicky marginalizovaných sociálních skupin (ženy, homosexuálové), krádeže knih, cenzura jako „fanatické čtenářství“ nebo dokonce zobrazení brýlí coby znaku „falešné učenosti“.

„Borgesovským duchem“ je silně ovlivněna závěrečná kapitola, v níž Manguel s neobvyčejným zaujetím a do detailů popisuje fiktivní, jím samým nikdy nenapsané *Dějiny čtení*, jakýsi katalog témat, mnohdy značně kuriózních, která se k problematice vztahují, a konstatuje, že taková kniha „našťástí nemá konec“ (s. 399).

Manguelův text stojí mimo běžné literární trendy. Vyprávění (protože o vyprávění tady jde především) se lehce a bez zábran pohybuje mezi příjemně plynoucí esejistikou, exaktními údaji sycenou odbornou literaturou a svěbytnou autobiografií, aniž by působilo dojmem únavného eintopfu. Velmi podstatné je zakotvení předkládaných informací v běžné lidské zkušenosti, veškeré jevy jsou ihned dokumentovány příběhy konkrétních lidí. Když autor píše o kradení knih, jako příklad mu dobře poslouží osudy hraběte Libriho (nomen omen!), „jednoho z největších zlodějů knih všech dob“ (s. 308), dnes prakticky neznámého. Podobně je například kapitola o cenzuře postavena na neméně zapomenuté osobě Anthonyho Comstocka, zakladatele americké Společnosti pro potírání neřestí.

Musím pochválit překlad Olgy Trávníčkové, přesný a zároveň v místech, kde je to třeba, dostatečně flexibilní. Literární teoretik Jiří Trávníček, který se u nás problematikou čtenářství dlouhodobě zabývá, přispěl odborně spolehlivým (a poměrně krátkým, takže odlehčený ráz knihy zůstal zachován) doslovem k vývoji recepce literatury od antiky po dnešek. Soupis sekundární literatury svým převážně cizojazyčným obsahem dokazuje, že toto téma stále nepatří v českém prostředí k nejfrequentedějším.

BIBLIOBOX HERBIE – komfort pro karlovarské čtenáře

Krajská knihovna Karlovy Vary zlepšila komfort služeb a vychází vstříc i těm čtenářům, kteří nemají dostatek času, aby v termínu vraceli půjčené knihy do knihovny. Od října 2007 jsou v provozu boxy na vracení knih mimo krajskou knihovnu. Čtenáři mohou využívat dva BIBLIOBOXy HERBIE, a to v budově Městské tržnice v centru Karlových Varů a v objektu základní školy v okrajové části, odkud je do krajské knihovny složitější dopravní spojení. Oba boxy krajská knihovna pořídila se záměrem usnadnit čtenářům vracení knih v případech, kdy nemají dost času dojet do knihovny a hrozí jim upomínka.

„Jsme jedni z mála ve střední Evropě, kteří čtenářům mohou nabídnout zjednodušení vracení knih zpět do knihovny,“ vysvětluje ředitelka krajské knihovny Eva Žáková s tím, že čtenáři této služby rádi a hojně využívají. „V prvních týdnech provozu jsme knihy z boxů vybírali dvakrát týdně, brzy jsme ale museli začít vybírat každý den. Zatímco v říjnu bylo do biblioboxu

Souhrnně řečeno, Mangelovy *Dějiny čtení* jsou podle mého zatím jeden z nejlepších svazků edice *Teoretická knihovna*.

A jakému typu čtenáře je vlastně takové dílo určeno? Představuji si ho jako vzdělaného člověka s možná trochu snobskou zálibou v literatuře jako takové, tedy bez ohledu na autory, proudy a školy, s lehkým sklonem ke sběratelství a oblíbě kuriozit, který se chce při čtení pobavit a zároveň poučit. Existuje u nás vůbec? Rád bych věřil, že ano...

v centru města vloženo 81 knih, v prosinci se jejich počet zvýšil víc než sedmkrát, bibliobox obsahoval 579 knih,“ upřesňuje ředitelka E. Žáková.

„Tato služba je prováděna na základě gentlemanské dohody – může fungovat pouze za předpokladu vzájemné důvěry čtenářů v knihovnu a naopak,“ připomíná zástupkyně ředitelky krajské knihovny Jitka Banzetová.

A čtenáři zřejmě na gentlemanskou dohodu rádi přistoupili. Znamená pro ně přece výhodu, budova krajské knihovny je totiž v jedné z okrajových částí lázeňského města. Je možné tam bez problémů zaparkovat auto nebo dojet autobusem MHD, ale když jde o čas, je nesporně výhodné vrátit knihy rychle – prostřednictvím biblioboxu.

Biblioboxy jsou určeny pro vracení knih z obou budov Krajské knihovny Karlovy Vary, tedy z hlavní budovy ve Dvorech i ze Studijního oddělení – Lidická. Knihy vybrané z biblioboxu knihovna odečítá ze čtenářského konta. Pořizovací náklady jednoho biblioboxu představují částku 172 550 korun, box umístěný v Karlových Varech – Staré Roli zakoupil Karlovarský kraj, druhý – v Městské tržnici uhradila Nadace ČEZ.

V případě, že by čtenář knihy do boxu vložil po uplynutí výpůjční doby, platí pro něj povinnost zaplatit v knihovně odpovídající upomínací poplatky.

KATEŘINA TELÍNOVÁ

Bibliobox v Městské tržnici

Bibliobox v ZŠ Stará Role

Z KNIHOVEN...

Pohádkový dědeček – soutěž Městské knihovny v Českém Těšíně

Více než 50 dětí ve věku od 4 do 11 let se poslední tři měsíce loňského

roku týden co týden scházelo v dětském oddělení městské knihovny v Českém Těšíně. Byly tam pro ně ukryty soutěžní úkoly *Pohádkového dědečka* – ať už v myší dírcce, v perníkové chaloupce či za čepicí plyšového medvěda. Za každý splněný úkol děti dostaly razítko do soutěžní kartičky. Při luštění hádanek, křížo-

vek, doplňovaček či literárních kvízů se musely pořádně snažit, aby si nakonec mohly odnést odměny, které jim v prosinci přišel předat opravdový pohádkový dědeček. Děti byly velmi spokojeny a nás knihovnice potěšilo, že děti zatím ještě naplno neovládly počítače, ale baví je i literární soutěže. ŠÁRKA LINZEROVÁ

Senioři vítáni v rožnovské knihovně

Když roku 1872 zřídil kaplan František Koželuha v přízemí nově vystavěné školy v Rožnově p. Radhoštěm knihovnu a knihy půjčoval zájemcům každou neděli po požehnaní, jistě netušil, do jaké míry se o 136 let později zájem o čtení a literaturu rozšíří, ani o kolik bude práce knihovníků rozmanitější. V současnosti si každý z více než 17 000 obyvatel Rožnova vypůjčí v kalendářním roce ze 74 013 knihovních jednotek kolem 13 knih. V Rožnově je registrovaných 3019 čtenářů, ale celkový počet výpůjček dosáhl v roce 2007 úctyhodných 225 687 knih.

Úspěch každé knihovny vždy závisí na nápadech a aktivitě knihovníků

V roce 2007 se Městská knihovna v Rožnově pod Radhoštěm zapojila do projektu, který si dal za cíl šířit zájem o literaturu především mezi seniory. Vedoucí a koordinátorkou projektu je paní Marcela Slížková, na samotné realizaci projektu se také podílí ostravské středisko Obce spisovatelů.

„Program *Senioři vítáni* vzešel z grantu, který vyhlásila Nadace Open Society Fund Praha a Česká

spořitelna Praha,“ uvedla Marcela Slížková. Hlavním cílem programu je ozřejmit a propagovat roli seniorů ve společnosti, pomáhat odstraňovat negativní stereotypy spojené s touto skupinou. Ukázat na možnosti aktivního zapojení seniorů do různých aktivit.

„Vzali jsme si za cíl podpořit i literárně tvůrčí schopnosti seniorů. Víme, že nejen hodně čtou, ale někteří také sami literárně tvoří, takže jim chceme poskytnout příležitost tento zájem rozvinout. Právě z této skutečnosti vzešel projekt *Město v mé paměti*. Společnou práci chceme formou netradičního průvodce ukázat proměnu města, aby především mladá generace poznala, co s předchozími generacemi odchází.“

Zároveň všichni, kdo skupinu navštěvují, získají při setkávání s renomovanými lektory a spisovateli literární dovednosti a možnost jejich využití ve vlastní tvorbě. Jedním z výstupů těchto setkání je také čtení z vlastních prací účastníků a vydání almanachu nejzajímavějších příspěvků.

„Už při vzniku projektu jsme měli na paměti spolupráci dospělých účastníků s knihovnickým literárním

kroužkem dětí Louskáček, který v naší knihovně vede Jana Hradilová a který formou her seznamuje malé čtenáře s literaturou. Také děti v Louskáčku pracují na netradičním průvodci městem, tentokrát viděným očima dětí. A protože se snažíme propojit tyto dvě skupiny a současně i obě generace na bázi literární práce, vybraly děti do svého almanachu nejlepších prací literární soutěže *O poklad strýca Juráša* také některé příspěvky dospělých. Ti zase pomáhají s prací v Louskáčku.“ Každoměsíční setkávání účastníků projektu je zcela dobrovolné a je založeno jen na osobním zájmu. První schůzky v září 2007 se účastnilo pouhých šest zájemců, v únoru 2008 už to bylo třicet osob. To dokazuje, že literatura je u nás stále živá a věc veřejná.

„Projekt *Senioři vítáni* bude zakončen realizací výstupů v červnu 2008. Pokud bude úspěšný, a budou k tomu vytvořeny podmínky, pokusíme se o jeho pokračování i v roce následujícím,“ řekla na závěr M. Slížková.

Dosavadní zkušenosti napovídají, že projekt je úspěšný víc, než se původně předpokládalo.

RICHARD SOBOTKA

DOTAZ: Můžete nám doporučit zdroj, který by se věnoval pokračujícím a nově nastupujícím trendům v oblasti knihovnictví v roce 2008?

ODPOVĚĎ: Zajímavý souhrn pohledů na knihovnictví a jeho možné směřování v roce 2008 publikovali členové redakční rady časopisu *Serials* vydávaného UKSG (United Kingdom Serials Group – Anglické sdružení pro seriálové publikace a elektronické zdroje). Redakční rada časopisu je složena z 22 členů z řad knihovníků, nakladatelů a dodavatelů zdrojů z Ameriky, Anglie, Skandinávie, Austrálie a z Číny.

Ve Spojených státech se v roce 2007 objevily první známky toho, že se elektronické knihy začínají přibližovat pozici elektronických zdrojů, kterou již mají časopisy posledních 10–15 let. Tzv. fenomén „teď hned“, tedy snaha o získání určitého dokumentu právě v tuto chvíli, se začíná stále více objevovat i v případě knih, nejen tedy například u jednotlivých článků z odborných časopisů.

Další trend se projevuje zvýšeným zájmem o nová technická řešení. Zákazníci knihoven jsou stále více aktivní, a tak je velice důležitě, aby se jim dovolilo vstupovat do provozu knihoven. Například řešení *Mashups* (česky by se *mashup* přeložilo asi nejlépe jako *míchanina*) umožňuje, že uživatelé mohou pomocí jednoduchých počítačových programů kombinovat a sami si přidávat různé knihovnické služby podle svých potřeb, a nejsou vázáni hotovými technickými programy knihoven. Rozšiřuje se též používání *Cloud Architecture*, což je vlastně způsob indexování přímo v elektronickém textu pomocí podtrhávání nebo zvýraznění určitých slov nebo skupin slov a shlukování těchto prvků do jedné, na první pohled viditelné, množiny. Je poté ihned jasné, jaké výrazy jsou v elektronickém zdroji nejvíce zastoupené a populární. Ale pozor, opět se předpokládá aktivní účast uživatelů knihoven. Očekává se, že tento trend bude pokračovat a že nám umožní podávat našim zákazníkům „informace šité na míru“. Což ale zároveň znamená především více vzájemné komunikace než jen jednostranné podávání informací. Zde bych se ráda zmínila o samotném slovu „informace“, které zní báječně knihovnickým uším, ale v okolním prostředí se stává už i symbolem stresu či problémů a již dávno nemusí mít pozitivní náplň jako dřív.

Zpřístupnění elektronických zdrojů stále ještě vyžaduje mnoho našeho času a vypadá to, že celosvětově mají knihovny stále méně a méně zaměstnanců. Zde přicházejí na řadu možnosti, které poskytují národní i mezinárodní spolupráce knihoven. Tato zvýšená spolupráce, která zahrnuje i dodavatele a vydavatele knih a časopisů – ať již elektronických či tištěných, by nám měla umožnit nacházet lepší řešení do budoucna.

Možná, že i fúzování, o kterém jsem psala minule, je možností, jak se dostat k lepším technickým řešením, která nám mohou ušetřit čas, když počet zaměstnanců stále klesá.

Dobrá a častá spolupráce nám může pomoci ve snaze ovlivnit určité vydavatele. Například rozhodnutí Americké společnosti pro vědu (American Association for the Advancement of Science) vyjmout své publikace z databáze *JSTOR* bylo po zásluze hodně kritizováno a zajímavé je, že tentokrát společná kritika pomohla a tato společnost své rozhodnutí odvolala a své články dále do zmíněné databáze ukládá.

Důkazem podobné masivní mezinárodní spolupráce je *Directory of Open Access Journals*, volně přístupný integrovaný plnotextový on-line systém pro články z vědeckých a studijních časopisů. Tato databáze se stále zvětšuje, zvyšuje se její využití a přibývá i vydavatelů, kteří se do ní zapojují. Nejen v této souvislosti se samozřejmě řeší problémy s copyrightem, ale myslím si, že právě podobnými projekty nastupujeme na správnou cestu.

Tedy ještě jednou: komunikace a spolupráce nejsou jen prázdná slova, která označují směr a trendy v knihovnickém světě. Mají hluboký a vitální význam, i když znamenají nepochybně také hodně práce.

ČTENÁŘ informuje

Milí čtenáři, nezapomeňte, že jako předplatitelé máte možnost se registrovat do elektronické verze Čtenáře na stránkách <http://ctenar.svkkf.cz/>, kde jsou vám k dispozici plné texty aktuálních čísel.

V minulém čísle Čtenáře jsme nesprávně uvedli rok narození doc. PhDr. Jaromíra Kubička, CSc. Jemu i vám se tímto omlouváme. V elektronické verzi jsme již uvedli správný rok 1938.

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

CARSON, Bryan M. : The Law of Libraries and Archives. /Právo knihoven a archivů./ Lanham : Scarecrow Press, 2007. – xviii, 395 s.

Kib 37.105

DESRICHARD, Yves : Administration et bibliothèques. /Administrativa a knihovny./ Paris : Cercle de la librairie, 2006. – 400 s. – (Collection Bibliothèques)

Kf 37.148

DYČENKO, Ljudmila Fedorovna : Psychologija i bibliotekar' : učebno-praktičeskoje posobije /Psychologie a knihovník. Praktická příručka./

Kr 8.562/B

Libraries for the Future : progress and development of South African libraries : World Library and information Congress : 73rd IFLA general conference and council : Durban – South Africa, 19–23 August 2007. /Knihovny pro budoucnost : pokrok a vývoj knihoven v Jižní Africe. Světový knihovnický a informační kongres : 73. generální konference IFLA. Durban, Jižní Afrika, 19.–23. 8. 2007./ Pretoria : Library and Information Association of South Africa (LIASA), 2007. – 230 s. : il.

Kfe 37.051

MAŇÁKOVÁ, Lenka : Osobnost prof. PhDr. Jiřího Cejčka, CSc., v kontextu 90. let : diplomová bakalářská práce. Opava : [s.n.], 2007. – 61 l., [7] l. příl. : il.

Krb 37.057

Polish Libraries Today : polish research libraries. Vol. 6. /Dnešní polské knihovny : polské vědecké knihovny. Sv. 6./ Warszawa : Biblioteka Narodowa, 2007. – 154 s. : il., grafy

Kfe 37.058

Organizace knihovních fondů

BENDA, Josef : Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989–2006. Praha : Karolinum, 2007. – 273 s. + 1 CD-ROM *Oaab 37.198*

Coordinating Digitisation in Europe : progress report of the National Representatives Group coordination mechanisms for digitisation policies and programmes 2006 / ed. by Maria Teresa Natale and Marzia Piccinino. /Koordinace digitalizace v Evropě. Zpráva skupiny národních představitelů o vývoji koordinačních mechanismů pro politiku a programy digitalizace v roce 2006./ Roma : Minerva, 2006. – 185 s. *Oi 37.091*

SATIJA, M. P. : The Theory and Practice of the Dewey Decimal Classification System. /Teorie a praxe Deweyho desetinného klasifikačního systému./ Oxford : Chandos, 2007. – xix, 206 s.

Of 37.138

Sítě knihoven

BUDD, John M. : The Changing Academic Library : operations, culture, environments. /Měnící se akademická [vysokoškolská] knihovna : pracovní postupy, kultura, prostředí./ Chicago : American Library Assoc., 2005. – 323 s. – (ACRL publications in librarianship ; no. 56) *Tb 36.657*

Digital Libraries : policy, planning and practice / ed. by Judith Andrews, Derek Law. /Digitální knihovny : strategie, plánování a praxe./ Aldershot : Ashgate, 2004. – xx, 263 s. *Ts 37.137*

LOPAUR, Miloslav – BEJBLOVÁ, Taňa – FOBEROVÁ, Libuše : Knihovna včera a dnes. Žďar nad Sázavou : Knihovna Matěje Josefa Sychry, 2006. – 88 s. : il., portréty *Ted 37.182*

KNIHOVĚDA

Book talk : essays on books, booksellers, collecting, and special collections / ed. by Robert H. Jackson and Carol Z. Rothkopf. / Reč knihy : eseje o knihách, knihkupcích, sbírání a speciálních sbírkách./ New Castle : Oak Knoll Press, 2006. – xvii, 265 s. : il. *Xa 36.485*

Das Buch in der Informationsgesellschaft : ein buchwissenschaftliches Symposium / herausgegeben von Ludwig Delp. /Kniha v informační společnosti. Vědecké symposium./ Wiesbaden : Harrassowitz, 2006. – vi, 341 s. *Xa 36.905*

PIERRAT, Emmanuel : Le droit du livre. – 2. éd. revue et augmentée. /Právo knihy./ Paris : Éditions du Cercle de la Librairie, 2005. – 372 s.

Xd 36.621

UHLÍŘ, Zdeněk : Velislavova bible. Praha : Národní knihovna ČR, 2007. – 38 s. : il., faksim. + 1 CD-ROM *Xaa 36.807*

INFORMATIKA

CURRÁS, Emilia : Informační věda – retrospektivní ohlednutí / překlad Milan Sobotík ; pojednání J. Cejpek. Opava : Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědná fakulta, Ústav bohemistiky a knihovnictví, 2006. – 121 s. : il. *Id 36.715*

Dictionary of information science and technology. Vol. 1–2 / Mehdi Khosrow-Pour. /Slovník z informační vědy a technologie./ Hershey : Idea Group Reference, 2007. 761, 119 s. *Zfb 36.763*

Zfb 36.764

Encyclopedia of communities of practice in information and knowledge management / Elaine Coakes and Steve Clarke, ed. /Encyklopedie společenské praxe v informačním a znalostním managementu./ Hershey : Idea Group Reference, 2006. – xxviii, 601, 8 s. *Ia 36.595*

Zdroje jsou dostupné v knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Knihovnu Pavla Országha Hviezdoslava v Prešově, která v roce 2006 získala ocenění Nejlepší knihovna roku, pravděpodobně čeká stěhování. Její zřizovatel, Prešovský samosprávný kraj, má v úmyslu využít současnou budovu knihovny jednak jako reprezentační místnost župy pro zahraniční návštěvy a dále jako Inovační partnerské centrum (IPC). Záměr stěhovat knihovnu provázely diskuse. Přes čtyři tisíce občanů se v petici, která byla vyhlášena na závěr tří denního festivalu „Prešov čítá rád“, vyjádřilo pro zachování knihovny v současných prostorách v centru města. Výsledkem dalších jednání o osudu knihovny je záměr vytvořit v Župním domě v historické části Prešova centrum kultury a vzdělávání, jehož součástí by byly také nové prostory pro knihovnu. Budova, v níž nyní sídlí mj. různé politické strany a společenské organizace, prodejna suvenýrů a lékárna, bude pro zamýšlený účel potřebovat rozsáhlou rekonstrukci.

(<http://www.24hod.sk/clanok-42183-Kniznici-P--O--Hviezdoslava-v-Presove-ponuka-Hagyari-Zupny-dom.html>, <http://www.petiackniznice.szm.sk/>, <http://www.kniznica-poh.sk/>, <http://www.sme.sk/c/3500586/Peticia-proti-stahovaniu-Kniznice-P-O-Hviezdoslava-v-Presove.html>)

Na adrese www.bibliotheksportalsachsen.de byl zveřejněn portál informací ze saských knihoven. Spojuje několik regionálních portálů (Drážďany, Saská Kamenice, Freiberg/Mittweida, Lipsko, Žitava/Zhořelec a Zwickau). Portál nabízí paralelní prohledávání a informace o dostupnosti nalezených zdrojů. Portál je již funkční, ale není ještě zcela dokončen. (<http://portal15.bsz-bw.de/servlet/Top/anfang;jsessionid=0BA1772C774F1CA0CD2DA8BFC77A0777>)

Knihovna LG Sangnam Library v jihokorejském Soulu představila projekt služeb pro handicapované čtenáře. LG Sangnam Library je první jihokorejskou digitální knihovnou, byla založena v r. 1996. Její projekt „všudy přítomné knihovny“, oficiálně nazvaný LG Digital Talking Book Library byl zahájen v r. 2005 a dokončen v r. 2006. Je zaměřen na uživatele, kteří mají problémy se čtením klasického tištěného textu, především nevidomé. Tuto sku-

pinu zvolili autoři proto, že má vinou svého handicapu ztížený přístup k informačním zdrojům. O to větší užitek tak výsledky projektu přinášejí. Využíváním tzv. všudy přítomných počítačových technologií, kombinováním digitálního obsahu, wi-fi a smart tag vytváří knihovna pro své uživatele „všudy přítomné knihovnické prostředí“. Potřebuje-li uživatel informaci, snadno otevře svou customizovanou virtuální knihovnu – podstatné je, že prakticky kdykoliv a kdekoliv. (<http://ifl.sagepub.com/cgi/content/abstract/33/3/210>, *IFLA Journal*. – Vol. 33, 3 (2007), s. 210–219)

V loňském roce se do jedné sloučily dvě instituce sloužící nevidomým čtenářům. Nově vytvořená RNIB (Royal National Library Service) není přímo pokládána za veřejnou knihovnu v tom smyslu, že není zřizována místními úřady. Je označována jako knihovna přístupná veřejnosti. Slouží asi 50 000 nevidomým či slabozrakým uživatelům v Británii. V nabídce elektronických služeb uživatelé najdou mj. diskusní skupiny elektronické pošty nebo vyhledávání v on-line katalogích a WWW nástěnky. Kromě mluvicích knih ve formátu DAISY jsou ve fondu knihy v Braillově písmu a v Moonově písmu (jednodušší varianta slepeckého písma, která často více vyhovuje lidem později osleplým) včetně příruček pro lidi učící se Braillovo písmo. Novinkou jsou obří knihy s typy 24 bodů pro děti a mládež. Těchto knih má knihovna zatím 450 titulů a hodlá jejich počet zdvojnásobit, protože je po nich značná poptávka. (*PLJ*. – Vol. 22, č. 3 (2007), s. 6–7)

DVB (Deutsche Bibliotheksverband, Německý knihovnický svaz) pravidelně vypisuje cenu pro publicisty Publizistenpreis, která je známa také jako „Helmut-Sontag-Preis“. Je určena žurnalistům z novin, časopisů, rozhlasu i televize, kteří podávají veřejnosti skutečný, aktuální obraz knihoven, jejich úkolů a rozvoje. Cena je neoficiálně pojmenována po bývalém předsedovi DVB Helmutu Sontagovi, který ji před 21 lety založil. Kandidáty navrhuji knihovníci, čtenáři a posluchači a sami publicisté. Ti mohou dokonce nominovat sami sebe. (<http://www.bibliotheksverband.de/publizistenpreis/ausschreibung.html>, <http://www.bibliotheksverband.de/publizistenpreis/start.html>)

ZÁKLADNÍ KAMENY

NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

15. část

aneb Národ sobě II

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN SEDMNÁCTÝ

/ Svaz knihovníků a informačních pracovníků regionu 08 – Východní Čechy

Šestí onoho zářijového dne vystoupali na improvizované pódium, kdy se na Letenské pláni konal knihovnický happening s předáváním základních kamenů pro novou budovu Národní knihovny ČR, zástupci knihovníků z regionu Východních Čech. A představili svůj kraj velmi barvitě a důstojně prostřednictvím literárních postav i autorů, kteří je stvořili a kteří mají k tomuto kraji velmi blízko. Krátkou scénku připravila ředitelka knihovny v Lito-myšli Jana Kroulíková. V této krojované podívané na ni připadla role Babičky ze stejnojmenného díla Boženy Němcové. Nechyběla proto ani Barunka s dětmi Adélkou, Janem a Vilémem ani kněžna Kateřina Vilemína Zaháňská ani paní mlynářka, která byla oblečena v lidovém kroji. Nevzali ovšem s sebou psy Sultána a Tyrla. Předsedkyně regionálního výboru SKIP ve Východních Čechách, paní Věra Škraňková, vystoupila v kostýmu Aloise Jiráska. Ne-

zapomnělo se ani na básníka Karla Jaromíra Erbeny, který se narodil ve východočeském Miletině. Účast knihovníků z Východních Čech V. Škraňková okomentovala následovně: „Když bylo vyhlášeno téma happeningu, bylo nám jasné, že se této akce musíme zúčastnit. Náš region, bohatý na literární tradice a historické postavy, se přímo nabízí!“

Kámen z východočeského regionu je pískovec, který byl nalezen nedaleko hradu Skály, dějiště stejnojmenného románu Aloise Jiráska. K jeho hledání

na vysvětlenou předsedkyně regionálního výboru dodala: „A jak jsme hledali kámen? Bylo to prosté. Máme chalupu poblíž hradu Skály, a tudíž nebylo těžké nějaký již částečně opracovaný kámen najít. Horší bylo ho vlakem v tašce dopravit do Prahy.“ Kámen, který přijde do základů nové budovy Národní knihovny ČR byl dříve pravděpodobně součástí nějakého stavení. Nebylo tedy nutné zásadní opravy. Pouze jedna jeho strana byla zarovnána a na ní bylo nově vytesáno číslo 8, evidenční označení regionálního výboru SKIP Východních Čech.

Vlak sehrál při aranžmá předávání kamene také důležitou roli. Dejme však opět slovo Věře Škraňkové: „V Hradci Králové na nádraží se všichni aktéři sešli a ve vlaku jsme také začali nacvičovat svoji scénku. Měli jsme společné místenky. Kostýmy jsme si vypůjčili v hradecké divadelní půjčovně, další – a to bych asi neměla zveřejňovat – z Regionálního muzea v Náchodě. Paní mlynářka totiž na sobě měla lidový kroj, ve kterém kdysi vítali na Náchodsku ministra Jana Masaryka!“

Kámen předávala předsedkyně Věra Škraňková. Ředitel Národní knihovny ČR Vlastimil Ježek společně s kamenem obdržel i „rodný list“ základního kamene pro novou budovu. Je na něm vyveden text tohoto znění: „Přinášíme vám kámen z krajiny děsné v širé pustině“ (pozn.: Tak popisuje území při horním toku řeky Úpy a Metuje jedna stará listina), z dějiště Jiráskova románu *Skály*. Knihovnická delegace z východočeského regionu v zastoupení V. Škraňkové přála nové budově národní knihovny slovy Aloise Jiráska, aby se „zapsala písmem nesmazatelným do pamětní knihy všeho národa“.

Z nabídky vydavatelství **Národní knihovny ČR**

Potřebujete mít přehled o produkci knih či dalších dokumentů vydávaných na území České republiky?

Jedním z hlavních úkolů národních knihoven je nejen archivovat dokumenty vydané na jejich území, ale také o nich informovat prostřednictvím národních bibliografií. Národní knihovna České republiky tuto povinnost plní již od 20. let minulého století, kdy získala právo tzv. povinného výtisku na knihy. Postupem času se rozšířilo složení české národní bibliografie o další typy dokumentů, změnil se i způsob její prezentace – od roku 1994 je vydávána v elektronické podobě.

ČESKÁ NÁRODNÍ BIBLIOGRAFIE na DVD/CD ROM

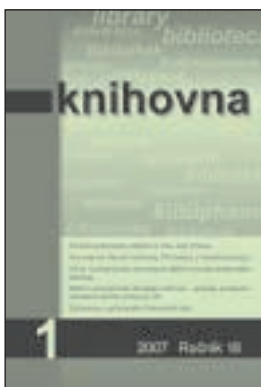
Roční předplatné zahrnuje čtyři aktualizovaná vydání, měsíční aktualizace jsou pro předplatitele dostupné na internetu. Databáze poskytuje rozšířené možnosti vyhledávání záznamů pomocí software vyvinutého AiP Beroun.

Nejúplnější zdroj bibliografických informací na DVD-ROM/CD-ROM, který obsahuje databáze:

České knihy, Disertace a autoreferáty, Speciální dokumenty, Jmenné autority, Články v českých novinách, časopisech a sbornících, Periodika vydávaná na území ČR.

Podrobné informace:

■ Spackova.Alena@cdh.nkp.cz ■ Ivo.Mirosovsky@nkp.cz ■ Mirosovsky.Ivo@cdh.nkp.cz

Knihovna – knihovnická revue

Roč. 18, 2007, č. 1

Obsahuje příspěvky reagující na výsledky mezinárodní architektonické soutěže na výstavbu nové budovy Národní knihovny ČR, které poskytují komplexní pohled na vítězný návrh s hlavním důrazem na vnitřní uspořádání a fungování nové knihovny, procházku po jednotlivých patrech nové budovy a vysvětlení jejich funkce a provozních dispozic.

Další příspěvky jsou zaměřeny na odborná knihovnická témata. Zabývají se vývojem a současným stavem Souborného katalogu ČR a úkoly a aktivitami jeho správců, které vyplývají ze záměrů Koncepce rozvoje Souborného katalogu ČR, přijaté v roce 2006. Dále seznamují s výsledky a metodikou šetření rozsáhlého průzkumu zaměřeného na uživatele NK ČR a jejich spokojenost s jejími službami, jenž se uskutečnil na začátku roku 2007, nebo s projektem NK ČR na záchranu a zpřístupnění Národních listů s využitím moderní technologie. Dále přináší informace o knihovnickém sdružení CILIP a tradičně i Novinky zahraniční knihovnické literatury.

Celobarevný časopis vytištěný na křídovém papíře.

■ Národní knihovna ČR, 1. vydání, Praha 2007, náklad 500 výtisků, 149 s., 200 Kč

■ ISSN 1801-3252

Národní knihovna
České republiky
Klementinum 190
110 00 Praha 1

OBJEDNÁVKY PUBLIKACE:

NK ČR, oddělení odbytu
Sodomkova 2, 102 00 Praha 10
Alena.Spackova@nkp.cz